

Na. 1^a

Sprobel.

Scrobel.

3

DE
CENSU DAVIDICO
PESTEQUE HUNC CENSUM SECUTA

IN 2 SAM. XXIV. ET 1 CHRON. XXI.

COMMENTARIUS

CUJUS PARTEM PRIOREM
DEO CLEMENTER ADJUVANTE
PRO GRADU DOCTORIS THEOLOGI

RITE OBTINENDO

SOLEMNI CENSURÆ SUBMITTIT
JOHANNES LAURENTIUS BLESSIG

S. THEOL. PROF. PUBL. ORD. ET NOVI TEMPLI PASTOR

ADSCITO RESPONDENTE

JOHANN EHRMANN

SEMIN. ECCLES. MEMBRO, ET SCHOLÆ NOVI TEMPLI

MODERATORE

D. XXVII. FEBRUARIÏ MDCCLXXXVIII.

HORIS ANTE-ET POMERIDIANIS.

ARGENTORATI, Typis JOH. HENRICI HEITZ, Univerf. Typ.

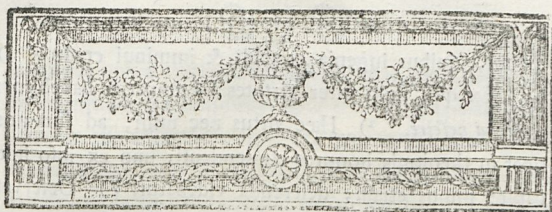
IN THE
CENTRAL DAVIDSON
BY THE HONORABLE CHIEF JUSTICE
OF THE SUPREME COURT
OF THE STATE OF CALIFORNIA
IN THE MATTER OF THE ESTATE OF
JAMES EARL RAY, DECEASED
JAMES EARL RAY, PETITIONER
FOR AN ORDER OF APPOINTMENT
OF AN ADMINISTRATOR OF THE
ESTATE OF SAID DECEASED
JAMES EARL RAY, PETITIONER
FOR AN ORDER OF APPOINTMENT
OF AN ADMINISTRATOR OF THE
ESTATE OF SAID DECEASED
JAMES EARL RAY, PETITIONER
FOR AN ORDER OF APPOINTMENT
OF AN ADMINISTRATOR OF THE
ESTATE OF SAID DECEASED

ILLUSTRIS
COLLEGII ARCHI - PRESBYTERIALIS
SEPTEMVIRIS
MAGNIFICIS, AMPLISSIMIS, PRUDENTISSIMIS
EORUNDEMQVE
CONSILIARIO EXCELLENTISSIMO
DE RE PUBLICA, SACRA, LITTERARIA
MERITISSIMIS.

MEMORIÆ GOLIANÆ
AC
LIBERALITATIS
QUA EVERGETES ILLE CIVIS NOSTER
THEOLOGOS FRUI VOLUIT
DISPENSATORIBUS
DE PATRIA, LITTERIS, LITTERATORIBUS
EGREGIE MERITIS
INAUGURALE HOC PERICULUM
PIUS, GRATUS, VENERABUNDUS
DICAT

JOH. LAUR. BLESSIG.

PRÆFATIO.

Pauca sunt, quæ te, æque lector, in limine velim. Interpretationis specimen a futuro doctore jure tuo expectas; redeunt enim fere ad hanc facultatem theologi gravissimæ partes, sive subtiliorem in scholis, sive popularem pro concione docendi rationem spectes. Jam locum ipsum S. S. de quo me differere Ven. Theologorum ordo jussit, si paulo attentius expendas, fateberis, haud, opinor, invitus, ita illum comparatum esse, ut huic ipsi facultati exercendæ & explicandæ non defuerit amplissima materies. At anceps sæpe mihi & salebrosus trames: nubila dies! Quæ igitur explorata habui, ratione adstructa tibi propono. In multis aliis & mihi dictum putavi, quod sobrie sapienterque *Quintilianus* monet: „Non ad extremam „ usque anxietatem, & ineptas cavillationes descenden-

„dum, quibus ingenia concidi & imminui credo.” 1)
 — „Ex quo mihi inter virtutes Grammatici habebitur:
 „*aliqua nescire.*” 2) Hæc virtus nec mihi, ad summos
 licet in theologia honores contendenti, imo ex ipso hoc
 capite minus etiam, deferenda videbatur. 3) Deservet
 enim paulatim in virili ætate æstuans illa nil quicquam
 ignorandi impatientia, lubenterque in sententiam *Augu-*
stini concedo, qui de futura sorte parvulorum disceptans:
 „Magna, inquit, quæstio! — ut magis *inquisitio cauta*
 „laudetur, quam *precipitata* reprehendatur *assertio*. Ubi
 „enim de *re obscurissima* disputatur, non adjuvantibus
 „Scripturæ S. *certis clarisque* documentis, *cohibere* se de-
 „bet humana *presumptio*” rel. 4)

Cæterum, ut consilium scriptionis propius aperiã,
 in atrio commentationis de Davide, deque Veteris Test.
 præstantia, neglectu, perverso usu, meam libere sententiam
 dixi, quod & iis, qui S. S. amore ducuntur, quamvis
 Theologorum provinciæ haud adscriptis, gratæ aliquid

1) *Infi. Orat. I. 7.*
 2) *Ib. I. 8.*
 3) Quæ Vir Illustris, & de me
 quoque meritissimus HEYNIUS
 in *Parental. Munchhaf. Opusc.*
Acad. Vol. II. p. 426. dixit: *Gat-*
tingæ, etiam philosophiæ docto-

res dubitare, & nonnulla nescire
ausi sunt — hæc longe potiore
 jure mihi me vindicare posse reor.
 4) AUGUSTIN. *de peccatorum*
meritis & remissione L. II. C. ult.
 Opp. ed. Basil. T. VII. col. 718.

utilisque operæ conferre cupiebam, tum, quia hujus causæ cognitionem a temporum nostrorum ratione haud plane alienam esse arbitrabar. Interim, qui monui, moneri ipse emendarique paratissimus sum. Altera sectio criticas curas habet, molestia haud vacuas: velim nec fructu! — Pars tertia omnis interpretationi dicata, plura hinc inde complexa, quæ minime ignota sint iis, quos juvat assidua, accurata, & pia Scripturæ tractatio; sed nec dives numero hæc, vel inter Christianos Theologosque, cohors, & mihi purissimæ voluptati erat ire per tot divinæ sapientiæ oracula, per tot lata pignora benignitatis. In definiendo legitime sensu verborum, unde reliqua cuncta pendent, significationum primarias sedes, propagatasque inde quasi colonias, denuo investigare tentavi ac describere; non magis in hoc aliis diffusus, quam mihi met ipsi confisus aut placens, sed, ut quæ vera sint, propria cura explorando, mea facerem, modoque disponerem eo, qui mihi videretur aptissimus esse. Substiti intra dimidii capituli spatium, cujus mihi initium tantum Theologi nostri enarrandum injunxere. Cætera parata sunt, & suo tempore prodibunt. Errores, quos potui, cavi. Offendes tamen forsân abunde. At de hoc genere tu mecum puta, quod de orco *Ovidius*, quippe

Huc decidimus, quicquid mortale creamur!

Quod reliquum est, velim te non *ingenio* cuncta metiri. Me saltem non piget, non pudet, & in *pectus* demittere, quæ fugienda, quæ imitanda in hoc, & nostræ vitæ, dramate, insunt. „ Multa laudanda & imitanda in illo sancto reperiuntur viro, si non perversus animus eam scripturam, quæ de illo loquitur, perscrutetur. Maxime si mente subdita & pia, & plane fideli sequamur sententiam Dei ” 5)

5) AUGUSTIN. contra FAUSTUM Lib. XXII. Operum edit. Basil. Tom. VI. p. 427.

SECTIO PRIMA.

ISAGOGICA.

§. I.

Mira-sententiarum circa Davidem diversitas.

Quamvis fat communiter accidere soleat, ut, qui eminenti loco positi sunt, variis hominum ac discrepantibus judiciis, pro cujusvis ævi, loci, ingenii diversitate, obnoxii sint; singulari tamen, & præcipuo quodam modo in *Davide* hoc suffragiorum dissidium conspicere licet. Qui enim multis publicæ privatæque vitæ, officiique obeundi, præclarissimum lumen, in pace egregii regis imago, in bello magnanimus heros, cunctarumque virtutum perfectum fere absolutumque exemplar, ac *sanctitatis* , in quam omnis ætas intueatur, quasi *culmen* celebratur: idem ille *Davides* , palam aliis, aliis, qui, qua demum cunque de causa, circumspectius agunt, tecte, impurissimus omniumque scelerum contagione pollutus, ferox, libidinis impotens, factu elatus, vindicta, quasi furiis actus, astu se, quin & perfidia, pro re nata, expediens tyrannus audit, qui sive privatum in eo hominem, sive populi rectorem spectes, sive generum, maritum, focium, amicum, parentem, his cunctis nominibus quovis potius opprobrio, quam vel parcissima laude dignus videatur. Atque hæc judicii acerbitas variis iterum armis propugnatur.

Quidam enim rem ridiculo acri conficere tentant; figillant hinc inde Davidis fensa & facta; ludibrio, disteriis agunt. Genium sæculi, levesque umbras, a Charonte *Vol-tario* veftas, agnofcis! Alii oppido grandi frepitu clafficum canunt, atque in exagitando Davide, virtutis, humanitatis cauffam agere, majestatisque divina cordatos vindices feſe profitentur; qui, quam candide agant, quam rerum ipſarum, linguæ, morumque præſcorum periti ſint, hujus jam loci non eſt figillatim excutere.

At nec diſſiteamur ex altera parte æſtum præpoſterum cerni in permultis Theologis, Davidis in cunctis, in vitis etiam ſuis, tuendi. Iſi ubivis, hi nuſquam, *hominem* vident. Luſtantur inter ſe contenduntque, umbratili quaſi gymnaſio, uter, vituperando an laudando, ſuas uberius queat exferere vires.

Atqui ille noſtraſium obfirmatus nimium animus, & acrius provocavit maligna adverſariorum ſtudia, multisque etiam recte ſentientibus graviffimarum dubitationum clam exſtitit cauffa. Anxio enim & ancipiti animo hi conſlictum, cernebant *veritatem* inter — interpretationes, puta, temere ſumtas — & æternas immotasque veri, æqui, boni notitias, quas cum Deus O. M. omnium animis natura patefecerit, in pleniore civitatis ſuæ perfectioreque codice certiffime non migrat. *a)*

a) Confirmemus hoc, quo con- tutem, dicto quodam BAYLII, e- ſtet, nos & in hoſte laudare vir- quo, ceu pleniffimo doctrinæ com-

Plures hinc componendi diffidii viæ tentatæ, ceu totidem agræ ambigentisque mentis solatia.

Nonnullis religio fuit, in sacri Codicis lectione conficios sibi esse honesti justique, cujus tamen imago non ipsorum modo animis obverfabatur, sed sacris ubique litteris alte impressa lucebat. Nil igitur plane, quam *secus*, aliquid comminisci, fatius rati sunt, aut saltem tutius esse. Sicque animos despondendo, justitio quasi rationis colere Deum instituerunt.

Alii, a recto tramite non minus distincti, sed qui meticulosi videri nollent, expedire, definire omnia, & viorum in S. Scriptura obviorum non elevare tantum aut minuere culpas, sed & laudibus impense cumulare cunctos & cuncta cœperunt; quæ ratio dici nequit, quam vanis, jejunis, contortis explicationibus, quas *illustrationes* dicunt, ansam sæpe præbuerit.

Medium inter hæc avia supererat iter, quo incedere poterant, quotquot, sanctitatis Scripturæ adorandique ejus Auctoris memores, simul & illud mente recolere vellent, quam remotæ vetustatis monumenta volverent; nec igitur

pendio, quam ex ipso sacri Codicis fonte, tot elegantes homines sapere malunt. Ita ille *Diſſ. Crit.* V. DAVID, nota f. fin. *On ferait un très-grand tort aux loix éternelles, & par conséquent à la vraie Religion, si l'on donnoit lieu aux profanes de nous objecter, que dès qu'un homme a eu part aux inspirations de Dieu, nous regardons sa conduite comme la règle des mœurs, &c.* In hoc ipso tamen loco quædam ex adjunctarum rerum notionibus se verius discerni potuisse facile quisque largietur.

aut sibi in commentando, aut heroibus etiam suis in præla-
re agendo tribuerent nimium, sed de quolibet, *pro suppe-*
ditatis cuique veritatis virtutisque mediis & viis existima-
rent: quo adduci eo facilius poterant, cum univærsæ naturæ
analogia edocti, viderent, nec humanum genus *uno impetu*
excoli perficique posse; non *omni ex parte* fulgere, qui
plurimarum etiam macularum expertus sit; multa vel in fan-
tissimis viris diferte in sacris litteris *improbari*; multa iis
indulgeri potius, quam *laudari* in illis; Christi & Apосто-
lorum hanc in rem apertissima extare testimonia; ab *infan-*
tia ad justam viri ætatem transitum fieri paullatim; hoc
ipsum Christianæ fidei immortale decus & beneficium esse;
verbo: religionem esse *disciplinam, institutionem, educa-*
tionem, quæ per varios veri bonique gradus ad supremum,
cui apta est hominum natura, fastigium, paterna nos & be-
nefica manu perducatur. Ex quo consequens est, ut homines
inter, Christo Rege excepto, *optimus, absolute, nullus*;
optimus sit quilibet pro *circumstantibus rebus*, pro *luce*,
qua collustratur, proque pia, quam præstat, *constantia*:
hicque ipse intelligens vir, & iusti tenax, ut virtutum di-
ves, sic nec labis omnis immunis erit. *b)*

Cæterum

b) Eadem hæc *promota* indies *Lucis* imago, quamvis non semper
explicite factis, observata tamen
est compluribus doctorum, qui de
prærogativis ecclesiæ Christianæ
præ Judaica sunt commentati. Di-
gna lectu sunt inter alia, quæ LUD.
CAPPELLUS habet, *Opp. crit. in*
V. T. p. 213. 219. 225. 229. Nec
dubium est, quin prælucentibus
clarissimis S. Scripturæ dictis v. g.
Rom. IX. 31. 2 Cor. III. 6. fgg.

Cæterum & illud velim attendi, ipsum hoc & *cognitionis & morum per gradus incrementum* in sola S. Scriptura

cunctaque ad Hebræos epistola, ipsa porro rerum planissima indole permoti Theologi longe plurimi jam pridem hanc communiter sententiam receperunt, ni veterum Hæreticorum, Scholasticorum deinde, novissime aliorum etiam perperam sententium, erronea aut vaga nimis asserta assensui obstiterunt, quo quippe & id, quod in istorum decretis nimium est, suum fecisse videri poterant.

Notum enim, Valentinos, Marcionitas, Manichæos, Photinianos, Pelagianos, variis de causis, in Vet. Testamenti legem injurios fuisse, atque Evangelii laudes ita proposuisse, ut hinc inde quidem rationum conclusio, non vero rationes ipsæ, ratæ haberi poterint. Cf. inter alios *Titus Bostrensis*, cujus excerpta dedit Cl. RÆSLER in *Bibl. der Kirchenväter*, T. VI. p. 377. sqq.

Scholasticorum quidam legem moralem eam, quam Christus instituit, *essentialiter perfectiorem* Mosaica statuebant; quæ omnino, ni feverius quid dicere velis, ma-

xime incauta oratio est. Animadvertit in hunc errorem, BUDDÆUS in *Miscell. S.* p. 92. sqq.

Tandem recentioribus temporibus Sociniani, Arminiani, Anabaptistæ, alii, ita de Christo *legislatore, & novo legislatore*, locuti sunt, ut calculus iis adjici haud potuerit. V. GERHARDI *Loc. theol.* ed. *Cottæ*, T. VI. p. 132. sqq. In primis Ven. COTTAM ipsum in prolixa annotatione pag. 146.

At his omnibus respondeo verbis HIERONYMI *dial. adv. Pelag.* L. I. c. 9. Opp. ed. Colon. T. I. p. 232. "Aliud est, damnare legem, quod Manichæus facit; aliud legi præferre Evangelium, quæ apostolica doctrina est: in illa enim servi, in hoc præsens Dominus loquitur; ibi promittitur, hic impletur; *ibi initia, hic perfectio est, &c.*" Hinc & e nostris Theologis cordatiores multi, nil veriti suspiciones aut malignas interpretationes, Novi Fœderis præstapta bona, JESU CHRISTI majus in nos collatum beneficium, lucisque divinæ puriorem

ra rite annotari. Quin & ipsum illud antiquioris a nostra consuetudine discrimen in Vet. Test. non celatum, in Novo emendatum, argumentorum pro veritate S. Scripturæ non ultimum est. (V. Ven. LESS *de Relig.* T. I. p. 251. & passim.)

Hæc jam, quæ monuimus, si in Davidem convertas, judicii quædam inde *moderata mediocritas* nascetur. Non *eadem* tibi erit *ejusdem*, perperam recte facti, in *diversis* hominibus mensura. Non miscebis, quæ quam maxime distant. Mecum in Davide suspicies sanctissimum *vatem*, nec *os* tantum miraberis *grande* poëtæ, sed *pectus* etiam *ipso divino spiritu* collustratum veneraberis. Qua regem hominemque, ultro concedes, illum nec regum hominumque, nec sæculi præterea sui penitus effugisse asperitatem, errores; atque hæc sponte fassus, confirmato animo ex æquo quovis arbitro quæres, multos num ille principes ciere valeat, ex veteri præsertim, quin & ex recenti memoria, quos omni ex parte cum Davide componat? quæres, num minus beati degerent reges ac populi, si, Davidis ad exemplum, justo suos regere imperio, forti claroque præire subditis exemplo, publicæque, si quid humani in se admisissent erroris, inde respicere auderent, atque inter strages pariter ac lauros, rerum suarum moderatorem

ampliolemque usuram palam & professi sunt & venerati. Quos inter COTTA, pag. 153. PFAFFIUM, BAUMGARTENIUM, MOSHEMIUM, RAMBACHIUM aliosque excitat. Cf. & Cl. WOLF *de exemplis biblicis*. Juvat quoque memoriam hic renovare STØEBERI nostri, cujus de eodem argumento plures existant dissertationes.

DEUM puro intemeratoque affectu unice vellent venerari?

Habes, quæ præviam mentis divinationem, in recte æstimando censu Davidico, dirigere possint. Habes, quæ genuina mihi & unica videtur Herois nostri dijudicandi, rationem. Hac nostris diebus permultos quoque uti, quosdam etiam abuti video. c)

§. II

Fontes, unde hæc de censu Davidico narratio ducenda.

Proximum est, ut magnæ illius rerum conversionis, quæ nobis describenda incumbit, *fundum* definiamus. Est ille duplex: *Caput* nimirum *XXIV.* s. ultimum *secundi libri Samuelis*, & *Caput XXI.* (vel, juxta aliorum computum, a Luthero etiam receptum, *XXII.*) *prioris Chroniconum libri.*

Alienus jam est ab instituto meo, atque, in testium idoneorum penuria, satis etiam sterilis labor, in horum com-

c) Egregia sunt, quæ in Biographia sua Davidica cel. NIEMEYER, atque hujus ipsius libri occasione cel. DÆDERLEIN monet, *Bibl. Theol. T. I. p. 409. sqq.* Pluscula quoque ipse, dum hac in Vita, intuendoque Davide versarer, in fchedas conjeceram, si forte confertius aliquid possent ad illustratio-

nem *Historia litteraria & critica Vitarum*, quæ de Davide existant; quarum novissimo tempore quædam ita confarcinate sunt, justissimam ut censuram docti æquique cujusvis exiltimatoris effugere nequeant. Dabitur forsân in peculiari dissertatione opportunitas latius hoc persequendi argumentum.

mentariorum *auctores* fusius inquirere. Ab eodemne scriptore quodvis horum voluminum profectum sit, an plures unusquisque parentes agnoscat, temporum sic progressionem locupletatus, hæremus incerti. Longe quidem propius a vero posterior hæc, quam prior sententia abesse videtur, cui etiam acutissimi omnis ævi scriptores favent. Illud liquidum est, inscriptiones eas, quas jam libris his præfixas legimus, primis temporibus abuisse, sequentibus sæpe fluctuasse, ac recentiori demum ætati deberi quadripartitam illam divisionem, qua uterque liber in duos denuo distinguitur. *d*)

Porro & illud probabiliter satis poterit sumi, quod cum hæc ipsa sententia conjunctum est, libros hosce, pariter ac commentarios de *Regibus* (aut, ut ipsa ex re commode LXX reddunt, de *Regno*) *Acta* quasi *diurna* & *Imperii fastos* continere, a Vatibus, quorum & hoc amplissimum ministerium fuisse videtur, conditos; (prout, quantum hæc componere licet, Romanorum Pontificum Annales novimus esse confectos;) ut ita, quod Chronicis peculiari ratione inditur, nomen רברי הימים omnibus his libris in genere competere possit.

Præterea, quæ jam nobis in sacro Canone supersunt, publicæ rerum Israëlitarum memoriæ, ex amplioribus

d) Adiri inter alios potest RICHARD. SIMON *Hist. crit. du V. Test.* L. I. c. 8. & SEMLERI *Ap. par. ad liber. interpr. V. Test.* p. 113 — 141. Ille magis argumenta interna, hic ex Christiana antiquitate testimoniorum seriem potissimum exhibet.

delibata videntur historiarum corporibus Samuelis, Gadi, Nathanis, Ahiaë Silonitæ, Iddonis & Semajæ, Vatum, e) Jehu Hananitæ, f) Eſajæ Prophetæ; g) ad quos quippe auctores diſerte, ceu fontes, provocant ii, qui breviarium hiftoriæ nobis exhibent. His & proluxiores quidam libri Chronici tum regni Judæ, h) tum præcipue regni Iſraëlis, i) diaria forte etiam ſingulorum aliquot regum, ut Salomonis, h) addi debere videntur; niſi hæc cuncta, aut horum aliqua, cum commentariis vatum, quos modo excitavimus, eadem eſſe flatuere quis malit, quæ anceps in utramque partem, nec compoſitu facilis quæſtio eſt.

Plura non addo de his Ephemeridum conditoribus, aut regni hiftoriographis, (מזכירי) quorum plerique publica, quidam forte & privata auctoritate hanc in ſe provinciam ſuſceperunt, cum eruditorum hominum ſtudia in hoc loco illuſtrando collata l) non poſſint latere eum, cui perſuaſum

e) V. I Chron. XXIX. 29. 30. regni divortium, & illa tantum II Chron. IX. 29. Cf. II Chron. priora exhiberi

XII. 15.

k) I Reg. XI. 41.

f) II Chron. XX. 34.

l) Ad manus plerisque erit CARP-

g) II Chron. XXXII. 32. V. III. MICHAELIS ad Eſaj. XXXVI.

ZOVII *Introductio* & CLERICI *Commentarius in lib. hiſt. V. Teſt.*

h) I Reg. XIV. 29. XV. 7. 23.

quorum alter alterum temperare

i) I Reg. XIV. 19. XV. 31.

poterit. III. MICHAELIS porro in

XVI. 5. & aliquoties in eodem capite. Notum eſt in fronte ſtatim verſionis græcæ diſtingui Chronica regum Judæ ab Iſraëliticis poſt

quæſite monet. Selectas aliorum ſuis interſperſas, annotationes HE-TZELII etiam, v. Cl. commenta-

est, decere Theologum graecarum latinarumque litterarum notitiam, sed potissimum eum decere, qui tamen paucis arridere videtur, hebraicorum monumentorum non proletarium, non sic fati tralatitium usum.

Illud in transitu moneo, parum plerumque praesidii parallelis illis locis inesse, quae solent biblicae orationi in his libris subijci, cum aut loquendi solum formam, alibi obviam, ostendant, aut ad loca amandent, quibus res eadem, nec plenius tamen, contineatur, (exceptis iis, quae de *Affa*, *II Chron. XIV.* & in genere de Davidis stirpe memorantur;) quin interdum ne inest quidem id, de quo quaeritur.

Nostra jam propius ea deliberatio refert, quae ratio, qui habitus sit horum ad se invicem commentariorum? de Samuelis loquor & Chronicorum libris; uterque enim triste illud Davidis factum recitat. Atque hujus quaestionis solutio multum ab illa denuo quaestione pendet, uter horum historicorum alterum antiquitate superet?

Superabit autem, indiciorum non levium fide, liber, qui Samuelis dicitur; quod non tam ex nomine Chronicis

rius exhibet. Alium praeterea, & p. 354. in quem locum commen-
regnantem in his litteris virum, tati sunt RICH. SIMON & DUPIN.
mox excitabo. Vero simillimam de Sed jam fati est citationum! nec
his libris sententiam proposuisse fere audeo sortiri huic addere NA-
mihi THEODORET. videtur *Pref. TAL. ALEXANDRUM in Hist. Ec-*
ad Quaest. in L. L. Regum & Pa- cles. V. Test. ed. Bing. Tom. III,
ralip. Opp. ed. Schulze, T. I. p. 164.

apud interpretes græcos tributo, *m*) neque etiam ex loco, *n*) quem Paralipomenis assignarunt doctores Judæi, demonstratum cupimus, quam ex tutioribus signis illis, quæ *scriptis ipsis inherent*, unde critica non divinatio tantum, sed scientia aliqua duci queat.

Atque in hoc internorum, quæ dicuntur, criteriorum lucida accurataque analysi, otia fecit eruditus, & facem nobis posterisque nostris accendit cel. EICHHORNIVS. *o*) Ostendit ille *numorum* rationem (*Darici* enim, quæ serior Persarum moneta est, occurrunt *I Chron. XXIX. 7.* conf. ill. MICHAELIS *Spicileg.*) & orthographiam *p*) & verba multa,

m) Παράλειπόμενα, præterita, prætermiſſa! Inscriptio non sat commoda est. Quamvis enim hinc inde omnino quædam suppleantur, sæpius tamen non tam refarcitur, quam nude iteratur historia, multa etiam plane omittuntur. Hinc *Cedrenus*, ut diversam hanc libri indolem græcæ tamen inscriptioni aptaret, ad lufum etymologicum confugit; αἱ παράλειπόμενα, inquit, τὰ λείποντα — παράλειπόμενα.

Mirum cæteròquàm est, constans tamen attento lectori apparebit, illud phænomenon: *brevitas* summa utriusque commentarii in locis ubi congruunt; & *inexpectata prolixitas*, ubi aberrant.

n) Quem *ultimum* esse in Cænone, constat; & antiquissimis jam temporibus, atque omnino ante Christum natum, hancce jam obtinuisse distributionem, ex eo etiam commodissime collegere multi, quod ipse Servator noster, *Matth. XXIII. 35.* iustorum virorum multivarias cædes Judæis exprobrans, ex *Genesi* Abelis, ex *Chronicis* Sathariæ, & sic primum ultimumque in monumentorum serie exemplum delegerit. Majoris hinc multo ponderis hoc, quam superius argumentum censerî potest.

o) *Einleitung ins A. Test. T. II.* p. 529. 599.

p) Scriptioni plenæ nominis

& ipsas interdum notiones, atque de variis eventis *judicia*, quæ in Chronicorum libris occurrunt, feriozem hujus libri ætatem declarare, *q*) quin nec illud similitudine veri carere, quod a Chronicorum auctore liber ipse Samuelis citetur. *r*)

In his omnibus EICHHORNIUS judicandi illam solertiam, criticamque *ἀκριβειαν* prodit, quam in eo cuncti suspicimus. Nec minoris mihi pretii est ingenuus ille animi candor, qui in doctissimo quoque semper fuit maximus; quo minus facteri ambigo, subveritum esse me, ne justo citius in hoc negotio argumentis quibusdam usus sit Vir celeberrimus, quibus nec res ipsa, ad hunc saltem scopum obtinendum, penitus indigeat, & quæ videri possint ex eo genere desumpta esse, unde *circulus* potius in demonstrando, quam demonstrationis *robur* oriri solet. Ex subjecta nobis materia petamus exemplum.

Sequiores Chronicorum ætatem inde etiam adstruit EICHHORNIUS, quod *antiquiores* loquendi formas in *recentiores* hic commutatas esse videamus; (p. 534.) unde ex duobus narrandi modis, quos inter optio datur, Chronographus semper præferat illum, qui factum idem sui sæculi interpretatione vestit; *s*) in cujus rei documentum Vir cel. aliquoties utrumque caput, de quo nobis quæritur, affert, atque

וַיִּד	pro quo in <i>Sam.</i> semper est	medium constanter deest.
וַיִּד	hoc in genere perfimile est in	<i>q</i>) V. p. 541. 640.
יְהוָה	ipso loco nostro מוֹרִיָּהוּ I <i>Chron.</i>	<i>r</i>) p. 553. 642.
XXI. 23.	In <i>Sam.</i> enim וַיִּד illud	<i>s</i>) V. p. 533. 534. 640. fq.

atque non solum inter: *irascitur Deus*; &: *Satan incusat*; nullam nisi temporis, quo quævis locutio usu fuerit, differentiam esse asserit, sed ex hoc ipso etiam temporum genio angelum perditorem, cælum inter terramque visum, & sacrificium igne cœlesti absumtum, tanquam additamenta, interpretamenta, ornamenta Chronicorum exilio Babylonico juniorum sistit; quæ quidem is jure suo ponet, cui aliunde jam persuasum & demonstratum est, doctrinam de *angelorum*, etiam *matorum* vi & efficacia, *Chaldee soli* deberi, quæque commemorantur citatis locis miraculose gesta, aut ex eadem regione derivatas notiones, aut medio quoque & quam maxime pedestri sermoni intexta subito potest fragmenta esse: quæ, ut hinc inde, ubi peculiaribus e contextu signis hoc declaratur, libenter concedam, in *hoc* tamen *ambitu* posita aliquanto audentius illata mihi videbantur, præcipue cum hæc ipsa, quæ cientur, loca simul & ferioem scriptoris ætatem, atque etiam juniorem, Chaldaicam, notionum originem vicissim demonstrare debeant; quam veniam si mihi sumerem, qui præter ea Christianus homo, cacodæmonem nec extimesco, nec interpretando anxie ex sacris tabulis averrunco, viderer mihi gyro haud absimile quid commissurus. Sed de his uberius differendi infra nobis nascetur occasio.

Cæterum nemo sagacius EICHORNIO, nec plenius docuit, & volumen Samuelis posterius & Chronicorum prius *vitam* exhibere *Davidis*, ita tamen, ut *illud* magis res regis *privatas*, hoc *publicas* enarret, illud *regem* potissimum, hoc

regnum describat. Multa hinc silent Chronica, domesticas Davidis rationes & vicissitudines spectantia, quæ prolixè narrantur ab alterius libri Samuelis cap. XIII. usque ad XXI. Redit annalium consensus in lue propter Gibeonitas exorta; mox interruptitur pæane, quem ob hostes devictos David celebrat, qui extat in Samuelis libris, abest a Chronicis; concordant denuo, dum uterque de censu nostro Davidico refert. 1)

§. III.

Momentum hujus de censu disquisitionis.

Illustris MICHAELIS, cum anno 1758 Gættingensi scientiarum Societati suam de censibus Hebræorum commentationem offerret, antequam ipsi se negotio accingeret, oc-

1) Ingeniosissima conjectura Vir & quidem hoc modo inprimis, numerorum series tam frequenter tamque aperte secum pugnans mirari videri possit. Nodum hunc interim eo modo, eaque fiducia, quæ in Cl. HASSII *Idiognom. David.* p. 80. de calce librorum Samuelis apparet, solvere non ausim. Mihi magis ejusdem eruditi viri dubitatio placuit, quam in exordio ejus annotationis ostendit: *Lange war ich im Zweifel, ob mein Gefühl richtig sey, &c.*

cel fontem utriusque relationis, antiquissimam quandam, ipsi forte Davidi coævam, *Biographiam* ejus *succinctam* fuisse suspicatur, cujus, quæ in Samuele & Chronicis discrepantia transparent exemplaria, *novæ* quasi *auditiore*que *ejusdem vite* sint *éditiones*. Quam sententiam si in medio etiam relinquas, & ab assentiendo negando. que te cohibeas, ejus tamen futuram & veri quasi suspiciones ab Eichhornio collectas non sine fru-

currendum esse existimavit importunæ quorundam quæstioni: cui nos usui res tantæ antiquitatis scrutemur? u) Idem & mihi arbitror esse faciendum; quanquam enim *prescripta* mihi, non ex circumspectis libere animi arbitrio selecta fit hæc differendi materies, tamen & mihi, &, si quos nanciscar, lectoribus, inamabilis foret, qui omni utilitate orbis esset labor.

Neque tamen anxie jam in dotibus hujus loci perquirendis aut magnifice exornandis desudabo, mihi aliisque nequicquam fucum facturus. Quod sentio, quod res est, aut esse mihi videtur, proferam ingenue.

Ac universe quidem, media in levitate nausentis faculi nostri (nec hoc de more, aut ex decoro Theologi, sed ex intimo sensu profiteor) nulla mihi pœnitenda videtur opera, quæ sit in S. Scripturæ indagatione collocata; licet pœnitere multos rationis illius possit, aut male fedulæ, aut nimium confidentis, procacis, a linguarum morumque veterum cognitione derelictæ, qua ipsi in sacro hoc stadio decurrunt, vel cespitant & hallucinantur.

Nec *Veteris* Testamenti particulam illustrandam, quasi forte delegatam provinciam, mihi obtigisse, ullo me modo tædet, quippe qui in hac firmiter hæresi dego, male eum de operis complemento & perfectione statuere, quem operis elementa, origines, incrementa lateant; ex qua ipsa

u) V. Joh. Dav. MICHAELIS *Scient. oblatas*, A. 1758—1762. *Commentationes Societat. Reg.* pag. 12.

inſcitia prioris voluminis Θεοφανείας tot in alterum intempeſtivæ interpretationes ſemper manarunt & manant hodiernum.

Veteris Eccleſiæ doct̄oribus, diſpari licet fortuna, & unde peterent, & quo collimarent, præſidia, atque igitur utrumque Inſtrumentum ſacrum, in ore, in manibus erant, ut ex eorum commentariis liquet. Recentior hæc perversitas eſt, ut vileſceret politiſ ingeniis Moſes, ut civitate ſacra tantum non abigerentur Prophetæ, Novique Teſtamenti tabulæ unice, ore ſaltem tenuſ, retinerentur; cujus rei variæ variis exüterunt cauſſæ, e quarum numero torporiſ & deſidiæ apud vulgus Theologorum honeſtum præſamen non eſt cur expungas.

Ex hac jam dignitatiſ dimicatione victor paullatim emergit hebrauſ Codex. Uſurpatur. Tentatur. Verum & conjecturarum omnium meta evaſit. Feraciſſima veriſſimaque notione, quæ a priſca linguæ genio ducitur, inepte multi abutuntur; utque *hominibus* aptiora ſint cuncta, horriore miraculi, quicquid *diviniuſ* videri poſſit, orbem hunc noſtrum vertere juſſum. Antiquataſ vides priſtinaſ interpretandi leges, quod fit ſæpe jure eventuque optimo; ſed jam apud multoſ *nullæ* fere obtinent. *Allegoricuſ* morbuſ in *poëticum* verſuſ. Evanuit fere omniſ ex Scriptura communis, trita, pedeftriſ oratio. Omnia plena vides hymnorum, odariorum, dramatum, lyricorumque fragminum. Sic, quæ a ſummis viriſ, ubi reſ tenorque ſermoniſ ſuadebat, feliciter certoque judicio poſita ſunt, a tot aliis poëtiæ ſatiſ

licenterque finguntur. Dabit Deus his quoque finem. Sedabuntur hi ætus, dispulsisque & pristina & recentissima nube, purius lumen fulgebit; quod nostris quoque expe-tere votis, nostra non impedire opella, quid obstat? quid vetat?

Jam hoc in vastissimo rerum ambitu ut arctiorem nobis orbem describamus, *David* is est, regni publicus *cen- sus*, infligator *Satan*, horrida *lues*, ministri *angeli*, *pi- aculi* procuratio, solenne, cui Deus annuit, *sacrificium*, augustissimique *templi* sic designata sedes; alia præterea di- cta & eventa, quorum aliqua & inter se ipsa pugnare vi- dentur.

Tale autem tamque multiplex argumentum, ut mole- stia non vacat, & cautione eget non una, ob interpretum præterea infinitas diffensiones colligenti tedium creat, fel- genti ad lucemque tendenti renascentes semper tenebras offundit, sic nec illud quisquam negaverit, uberem esse materiam, quæ gravissimas aut complectatur aut contingat quæstiones, quo inter alia, illustris etiam locus de *Provi- dentia*, ex mente Hebræorum, potest referri.

Ipsa igitur *varietas* lenire fastidium poterit! Ex eo por- ro capite apta res temporibus nostris, quod hinc curioso- rum quorundam avida & irrequieta rerum naturarumque invisibilium sciscitatio, illinc decretorii aliorum sibi placen- tium cachinni, census Davidici retractationem plane super- fluum esse non finant.

De censu ipso hoc unicum addo. Institutum hoc, quod usque non innoxium modo, sed & utilissimum esse pronuntiabit rebus publicis, quarum quippe salutifera administratio ex *affluentia* simul & *facultatibus* civium censenda est, (unde *politica* illa *Arithmetica* exsurgit) hoc itaque optimum institutum, cum sæpe adductum in invidiam fuerit, armis ex ipso Davidico censu petitis, quem detorquendo, cavillando, cum erroribus suis in concordiam cogere aut inscii aut malitiosi homines laborarunt, x) nec sibi nec magistratibus operam perdet, qui locum hunc ex fonte repetat, & quamvis parum fortasse novi, multa tamen haud infructuosa proponat.

§. IV.

Ordo dicendorum.

His præmonitis, age, jam pelago nos demus. Cursus, quem tenebimus, hic nobis esto præfinitus. Quacunque

x) Atque hoc non de superioribus tantum sæculis, sed & de recentissimis nostris temporibus valere, documento inter alia esse potest legatio a quodam Hungariæ Comitatu Vindobonam ad Cæsarem, qui regni illius censum (*conscriptionem*) indixerat, instructa, quæ censui illi intercedere nisa est, exemplo proposito Davidis, quem Deus, ex hac scilicet causa, gravissima afflixerit poena. V. *Hamburg. polit. Journal*, 1784. Dec. p. 1293. Eadem calumnia & male personata pietas anno sequenti in Belgis repetita est a concionatore, qui, Davidis facinus allegando, absolvere magistratus a civibus colonisque armandis sustinuit. V. *ibid.* 1785. Januar. p. 87. Cf. præterea MICHAELIS l. c. p. 13. & *Mos. Recht*, T. III. p. 198.

in re, quæ in factio posita est, ad facti ipsius accuratam notitiam, id vero est, ad disertum testimonium, ante omnia respicere par est. Igitur & nos, huic obtemperando legi, narrationis, quæ est de Davidico censu, sedem ante omnia lustrabimus. Duplicem esse vidimus. Contendemus utramque, discriminis habita, reddita, ratione. Tum demum ad singularem rerum contemplationem pergere juvabit, perque partes eundo, præcipua rei gesta illustrare momenta, de interpretum clariorum dissidiis monere, bonæ causæ argumenta non bona notare, genuina præfidia evolvere, & sic, quam poterimus lucem scænerari imposito nobis argumento.

Erit igitur omnis nostra de censu Davidis disputatio in duas partes descripta, quarum prior textus *constitutionem*, posterior ejus *illustrationem* habebit. Dubiis vexatis, controversiis illustribus, disquisitionibus uberioribus, quas SEB. noster SCHMIDIVS *questiones*, recentiores interpretes *excursus* vocant, alius forsan, si ita commodum videatur, dicabitur dies.

SECTIO SECUNDA.

CRITICA.

TEXTUS CONSTITUTIO.

I. *Consilium susceptæ collationis critica.*

Locus, quem in manibus habemus, *historicæ* totus provinciæ subest, nec in singularis cujusdam aut præcipuæ ve-

ritatis occupatur indagazione, quæ quasi articulum corporis nostri doctrinalis efficiat; quamquam omnino cum locis quibusdam Theologiæ sit ille conjunctus. A rebus gestis omnia pendent. In verbis parum inest difficultatis. Omne fere diferimen ab eventis manat.

Vitandam igitur esse ratus sum anhelantem illam & minutulam diligentiam, quæ ne apicis quidem, aut fulcri ullius, matrisque lectionis, five præsentiam, five a quodam codice exilium, silentio transmittere queat. Aliena hæc a consilio meo, & ambitiosa potius jaclationis, quam veri ad illustrationem præfidii forent.

In varietate igitur lectionis *selectum* mihi. Ex sylva aberrantium scriptorum, quas KENNICOTTUS, ROSSIUS, alii, sistunt, ea maxime delibavi, quæ *sensum* propius tangunt.

Eandem mihi legem & in *versionibus* consulendis dixi, in quibus hinc veteris lectionis, illinc & oscitantia, interdum, quod annotasse non pigebat, propria interpretationis, & sic *antiquorum scholiorum* vestigia deprehendi.

Postremum hoc genus non tam criticas copias, sed hermeneutices tamen historiam, non contemnenda accessione auget; atque operæ pretium foret, talia, tanquam fragmenta annalium exegeticorum ex Criticorum operibus decerpere, atque ex sæculorum regionumque ordine disposita interpretum usui propiori dicare.

In græcis versionibus aliquanto accuratius versari placuit, tum, quia & patentior plerisque; interdum & magis turbatus ille fons est. Amplis hic semper spicilegiis locus. JOSE-

PHUM

PHUM consului, Origenianas reliquias, & ad Byzantinos usque mihi exspatiandum decrevi, ut sic, tum alia inter legendum lucrificerem, tum græci textus propaginem, immutationem, variæque recensiois quasi traditionem penitus indagare possem; cujus me consilii haud pœnitet. Pœnitet potius, quod omnis meæ vitæ ratio, forte & ingenii indoles, exiguam mihi spem faciat ejusmodi telam ad finem pertexendi. Monere tamen alios, hîsce rebus aptiores, atque hortari ad opus alacriter suscipiendum, licebit.

Tandem & HIERONYMUM, quod par erat, adii, & antehieronimiana Italicarum versionum fragmenta. His per transennam hinc inde quædam adjeci ad illustrandam aliquo modo textus orationem.

Enatum hinc sequens ædificium. Capitis utriusque versio latina e regione sibi respondens in principiis paginarum comparet. Cel. DATHIUM, veterem meum humanissimumque præceptorem, in multis secutus sum. In aliis diversus abii. Orationem, quæ omnino, ex nativæ latinitatis indole, *obliqua* narrantis esse deberet, quibusdam locis in *re-ctam* converti; tum ut lectoribus meis de hebraici sermonis ratione constaret luculentius, quod & Ill. MICHAELIS fecisse video, tum ut ne nimis ab hac liberiori sensus declaratione veterum interpretum versio distaret, qui, incisis quibusdam excerptis, plerumque verba sat anxie verbis appendunt. Hanc versionem *varietas* excipit *lectionis*, primum ea quam *Orienti* debemus, hanc pone *græca* sequitur, tandem *latina*. Claudit agmen *annotatio*.

D

ψ. I. Rursus Jehovæ ira in Israëlitas

VARIETAS LECTIONIS.

Libere hic Arabs: *In aliam inciderunt Israëlite calamitatem. Nam seviente in eos ira Domini, effecit occasionem* (שִׁבְבֹן *sababon*, cujus vocis vis latissime patet,

ANNOTATA.

Ad II Sam. XXIV. ψ. I. Jehovæ ira accensa) Veteres scriptores convertendi ratio cum duplex sit, altera, qua *orationem* & *textum* continuum, altera, qua ipsos *conceptus*, qui varii apud varios sub verbis iisdem latere possunt, in recentius transfundimus idioma; prius in textu fecimus, fervato, quantum potuimus, nativo styli colore; posterius, ubi opus videbitur, in notis tentaturi.

Ira igitur metaphora, *indignationis*, *astus*, *displacitiae*, quod neminem sane latet, hoc tamen loco præcipue attendi meretur, resolvenda in notionem *pæna*, quam aut *luunt* homines, aut saltem *merentur*. Transitum quasi ab *imagine* ad *sensum subjectum* habes, inter tot alia exempla, in phrasi Paulina: ἐπιπέσει ὑμῶν; Rom. III. 5. Qui enim de iræ illatione loquitur, certissime cogitat de *pæna*. Sic ibid. IV. 15. ἐπιπέσει καρτεῖα ὑμῶν; adde Cap. IX. 22. XIII. 4. cæt. Sic τὸ ἄδικον παρὰ ἑσέως

(II *Thess.* I. 6.) *punitiva Dei justitia*, patet. Cf. Interpretes ad I *Thess.* I. 10. Et remanet ad nostra usque tempora antiquissimi tropi vestigium in *vindicta publica*, (*Blutrache* nostris) qua decernere in flagitiosos homines dicuntur magistratus.

Dignum est, quod in hanc rem conferatur, Scholion, (e *CHRYSOSTOMO* in *Psaln.* XLIX. defuntum) quod bis extat apud *Suidam*, voce ἀσπίδα, fin. & ἡμεῖς παύσα.

Sensus itaque est: Immorigeram seditiosamque gentem severa coercere pœna Deus, Israëlitis Rex & Moderator, decrevit. Iratus fuit illis, (quod commode Patres multi annotarunt) ut filiis immorigeris pater. Ex hac *legislatoris punitiva*, *patris emendatrice*, disciplina jam insequentia omnia pendent.

Rursus accensa) *HIERONYMUS* *Quest.* Hebr. in *L. L. Regum*, II. 24. T. I. p. 402. causam iræ repetit ex facinore in *Uriam* com-

Υ. I. Adversatus est Satan Israëlitis,

VARIETAS LECTONIS.

Orientalis Interpretis satis consonant.

Parum etiam dissidii in Græcis. Pro ἔσθι διάλογος ἐν τῷ Ἰσραήλ, COMPL. ἀνέσθι σατάν ἐπὶ Ἰσραήλ. Sic & bis THEODORET.

ANNOTATA.

missio, quem profetia in capite præcedenti extremum locum occupare putat. Nimirum subtiliter! cum ne unica quidem vocula hic nexus indicetur, nec supra, cap. XI. XII. ejusmodi quid moneatur, cum porro, ut ipse observat Hieronymus, de ultione hoc loco agatur a populo magis quam a Davide repetenda, quod in illud flagitium non cadit, & tandem, quia delicti hujus disertam poenam Davidi (II Sam. XII. 11.) comminatus fuerat Deus, quam & ille expertus est. Hæc posterior ratio ABBANELIS est, in *Diss. ad h. l. Joh. BUXTORFII filii Diss. phil. theol. annexa* pag. 483. qui *quendam ex Christianis* ita sensisse dicit, ipsum forte innuens Hieronymum.

Alii novam iram ex nova seditione Sebæ filii Bichri (II Sam. XX.) derivant; quam sententiam ingeniose tuetur ABBANEL l. c. Sed inter alia obitare potissimum videtur v. 16. sqq. quibus supplicio Sebæ motus omnes sepulti narrantur. Alii, & inter Judæos jam

Rabbi Levi Ben-Gerson ex Saulis facto derivant, cap. XXI. unde factus per triennium.

Nos, in hoc factorum a nostro ævo moreque intervallo, monumentorumque particularium defectu, audeamus & hoc ignorare, & cum R. Salomone apud Abarb. p. 481. pronunciare: *nescio cur hoc dicatur!* præsertim, cum locus parallelus in Chronicis ejusmodi nexum nullum ostendat, ipsumque hoc אֲשַׁר ut & Novi Test. δὲ, ἔπειτα, μετὰ ταῦτα, &c. *transitum narrationis* universe, nulla, ex artis historice recentioribus regulis, definiti temporis spatia notet. Eandem verè causæ ignorantem, non quidem præ se ferunt, sed facile produnt, qui ob *delicta occulta* immixtam cladem arbitrantur. Nota ea, ac *palam testata* fuisse, ipse *pana* conceptus postulare videtur.

(In Israëlitis) Hac ipsa præviæ narrationis parte ultro dissepuntur nubes, quas multi sibi ipsis h. l. offundunt, clarissimeque, quod

accensa. Instigavit hinc in eos Davidem;

VARIETAS LECTIONIS.

& ansam, causam, nexum quemcunque designat) *puniendorum eorum Davidem; atque id quidem, dum injecit in cor ejus, ut recenseret numerum eorum, dixitque &c.*

ANNOTATA.

cum aliis Cl. PANZER ad NELSONII *Bibl. Antideist.* h. l. monet, ipso hoc capitis lemmate ostenditur: Numinis iram sive poenam non *causam*, sed *effectum* fuisse peccati. Scilicet ob insignem aliquam prævaricationem Israelitarum, in eos animadvertere Deo iusto decretum est.

Instrumentum vindictæ & occasio fuit Davidis. *Id ipsum egisse, ad id ipsum excitatum fuisse* diceret Regem, ut ista populum premeret calamitas; tam arctus fuit, inscio licet & invito Davide, eventuum nexus! Nec tamen ille propterea *culpa* vacat. Qui numeravit, & qui numeratus fuit, rex æque ac populus, ut delicti non infantes, sic nec animadversiois expertes fuere. *cum* altero & *per* alterum uterque fuit castigatus. Enimvero malefactis populorum domini malefacta, & vicissim, pensari, puniri, quem non & Scriptura docet & experientia?

Ex hac tam aperta, tam non contorta notionum consecutione simul patet *populum* potuisse plecti ob delictum, quod regis *folius* esse

videbatur, eundemque populum omni crimine vacuum declarari a rege. Velim cum hoc loco accurate, inter alia, contendi II *Chron.* XXV. 20.

Israëlis & Judæ) Observat Cl. EICHHORNIIUS (*Einleit. ins A. Test.* T. II. p. 534.) serioris ætatis esse hanc locutionem, quam illam, qua solius Israëlis mentio fit; discessum quippe jam sic imperium innui.

Codices interim omnes & versiones constanter sic referunt; & Samuelis hos commentarios ætate cæteros antecire, supra posuimus. Glossæ igitur si hic suspicari velis, longe illud antiquissimum existimes oportet; cuius quidem rei aliunde etiam adducuntur exempla, sed quæ nostro loco haud apta videntur, si eum cum capitis nostri versu 15. & 16. conferas; ubi pestis, per Israëlem grassata, Judam Judæque caput, Hierosolymas pertentans, diserte inducitur. Imminens igitur *utrique imperii parti* per censum calamitas in antecessum jam, inque narrationis limine indicatur.

& Davidem instigavit, ut eos numerari

VARIETAS LECTIONIS.

p. 450. Loco *ἐπιείκως*, COMB. *ἐπιείκως*. THEODOR. receptam

ANNOTATA.

Sed & ipsius locutionis (*Israël & Juda*) antiquior jam Davidique cœvus usus perspicue patet ex II *Sam.* XIX. 40. sqq. ad fin. quin longe altius ejus origines repeti posse, facile omnibus persuadebitur, si infaustam illam ac lethiferam regno æmulationem cogitare velint, qua toties inter se tribus Juda & Ephraim, Israël antesignana, exarserunt; qua de concertatione Interpretes exponunt ad *Judic.* VIII. 1. XII. 1.

Ex professo hoc argumentum (quod librorum historicorum V. T; Psalmorum item complurium clavam dicere possis) exornant VER-SCHUIR in *Nova Bibl. Brem.* cl. II. fasc. 1. p. 68. sq. & MICHAELIS in *Mof. Recht*, §. 47. Tom. I. p. 232. sqq. Hujus dissidii jam sub Judicibus semen, sub Davide germen, sub ejus tandem nepote lucuosissimus fructus rempublicam Jacobidarum afflixit. Tam diuturnæ concertationis cur non & in ipso Israëlis Judæque denominatione grammaticum jam extare vestigium existimaremus? præsertim si Judææ tribus numerum, robur, principatum, situm, promissa, cogitemus.

I Chron XXI. v. 1. *Adversarius est* *יָעַבְדָּר* Stetit contra Israël, *hostiliter* sensit, egitque. In hoc ipso verbo atque sequenti *וַיִּבְרַח* plurimum inest momenti ad genuinam omnis hujus historiae interpretationem. (Interpretationem autem dico, quæ non a temere sumtis ordiatur, non ex philosophumenis historiam fingat, refingat, nec ex compendio ullo doctrinæ, velut *a priori*, veterem emendet memoriam, sed quæ res obvias ex verborum usu & evicta potestate; facta ex testimoniis, ut philosophiæ decreta ex rationis conclusionibus evincat.) Contentaneum itaque duxi, paullo accuratius horum verborum investigare significationes biblicas, ex conjuncto, tum *usus*, tum *connexæ orationis*, fonte manantes. Jam extantiores verbi *יָעַבְדָּר* acceptiones sequentem mihi obtulerunt notionem seriem & quasi genealogiam.

Verbi *יָעַבְדָּר*, quod Arabibus quoque a fulcro, & *sustentatione* cum variis adjunctis dicitur, primariam tempore, vulgatamque *standi* notionem idcirco annoto, ut mihi inde (cum *abstracti* sensus, in conceptuum nostrarum serie, *primi*

II SAM. XXIV.

cui, censum age, inquit, Israël's & Judæ.

VARIETAS LECTIONIS.

Paraphrastice igitur *Arabs*. Contra presse omnino *Targum*. Interpreti *Syro* convenit cum hebræo textu. Restrictiori igitur sensu (quod ex aliis etiam locis patebit) intelligendus III. MICHAELIS, qui in append. ad *Orient. u. exeg.*

ANNOTATA.

esse nequeant) aditus pateat ad simplicissimam & patentissimam significationem, qua est: *exstare, exsistere*, naturali, proptereaque omnibus fere populis usurpato tropo; hinc & apud Hebræos sæpius sibi substituantur עמר & היה. Sic in ipsis capitibus nostris eo loco, quo mentio fit angeli perditoris ad Aravnæ aream conspicui. V ap. *Sam. v. 16.* in *Chron. v. 15.* Accommodate hinc LXX. *Esther* IV. 14. per *ἵστα* (ut קים frequenter) & I *Chron. XX. 4.* per *ἵστημι* reddunt. A *stando* jam derivatur notio *surgendi* v. g. e humo, a genubus. *Dan. X. 11.* עמרתי מרעיד. *tremebundus licet, surrexi tamen*; quo sensu ספק, רוק, אכץ & קים occurrunt.

Jam pro diversitate præpositionum, quæ nominibus adjunguntur, (hac enim solum ratione composita extare in linguis orientalibus verba novimus) mirum in modum variat ipsius verbi potestas; quod tamen non magis mirum tibi

videbitur, quam quod apud Latinos ab eodem verbo *jungere*, & *conjungere* ducatur & *sejungere*, &c. עמר על de copiis adversariis, *Dan. XI. 14.* it. v. 15. ubi bis eodem sensu idque sine præpositione occurrit. *Dan. X. 13.* constructum est cum לנגר quod ipsum v. 20. per הרחם עם exprimitur. Versu ejusdem capituli 16. עמר לנגר est stare ante faciem alicujus, in conspectu. נגר enim viciniam notat, adspectum, proximitatem, quocunque modo vel sine, sive infenso animo sive amico. Posteriori sensu רוק ponitur *Dan. X. 21.* & cum רוק nostrum *ibid. C. XI. 1.* Quo ipso sensu Paulus suos hortatur: *ἀνδρες ἀγαπᾶτε*, II *Theff. II. 15.* I *Cor. XVI. 13.* verbo aperte ab *acie* militari petito, ut עמר sæpissime; v. g. *Jud. II. 14.* *Esth. VIII. 11.* IX. 16. &c. cui inde junguntur ἢ. cc. *ἡπαρῶν, ἀνδρῶν, ἀγαπᾶτε*.

In promptu jam est ex his colligere, qua cogitationum progres-

juberet.

VARIETAS LECTIONIS.

h. l. lectionem tuetur; sed dum iterat hunc versum in com-

ANNOTATA.

sione עמר sit *consistere*, & quidem primum in genere, vel de rebus inanimatis, v. g. de aqua in montem quasi acervata, *Jos.* III. 16. de sole & luna ib. X. 13. hinc & in derivatis substantivis & particulis v. g. de sagittis corpori infixis, *Job.* VI. 4. (v. SCHULTENSII *Orig. Hebr.* p. 90. §. 27. & *Comm. in Jobum* pag. 169. addi potest *Genes.* III. 12.) vel de hominibus, *persevere, persistere*, firmiter adherere rei, sententiae. Sic II *Reg.* XXIII. 3. ubi verbum nostrum in capite & calce versus occurrit, illic simplici, hic emphatica significatione, promittis stare, foedere stare, hinc in N. T. ducta locutio, *ἵσταί ἐν χροῖον*, *Rom.* V. 2. I *Cor.* XV. 1. *ἐστήκατε*, unde novum nonnulli verbum *ἐστῆναι* formarunt, a quo esset *ἐστήσανεν*. Nos jam non de forma, sed sensu, solliciti in *ἐστήσαντες εὐτόνος*, *Luc.* XXIII. 10. quod libenter patimur plusquamperfectum esse verbi *ἐστημι*, obfirmatissimum animum, & constantiam, eamque vel nimiam, perspicue cernimus; (ut nostri: *auf etwas bestehen*, derivataeque hinc aliae locutiones: *ein Gut, Land, Haus bestehen*; antiquitus: *ein Abenteuer bestehen*; &

peculiari idiotismo: *einen Kauf bestehen*, &c.) . . Dictioni, *ἵσταί ἐν χροῖον*, aperte opponitur *τῆς χάριτος ἐξῆστῆσθαι*. *Gal.* V. 4. Hanc constantiae fiduciam invictumque robur compositum quoque verbum *ἐστήσαντι* refert, in dictis PAULI ad *Coloss.* I. 17. *πάντα ἐν αὐτῷ συνέσῃς*, in eo (Christo) *consistunt*, sustentantur *cumcta*. *Consistendi* simul & *permanendi*, (*persistendi*) igitur notiones hic cernis conjunctas, quod & *τοῖς ὁ* persuasum fuit qui עמר haud raro per *μένειν, διαμένειν, παραμένειν* exponunt eodem sensu ut v. g. *Hebr.* I. 11. Sic de Messia, *Miche* V. 2. *עמר נרעה בעו* perennis erit & valentissimus suorum dux, sive pastor. Cf. *Esaj.* XI. 10. *Genes.* XXI. 3. ubi ipsum עמר LXX reddunt *νίμω*.

Ascendimus jam ad gradum in caelis terrisque supremum. Nimirum עמר haud raro est *consistere in throno* s. imperium tenere, valere & ad *resistendum* hostibus & ad *opitulandum* locis. *Dan.* XI. 4. 6. praecipue 7. 8. quae loca Theodotion communitur per *ἵσταί*, aliquoties per *ἀναστήσασθαι* & *ἐστήσανται* reddit. Oī ὁ aliquot locis

II SAM. XXIV.

VARIETAS LECTIIONIS.

Bibl. T. XII. p. 184. statuit, Arabicam librorum Samuelis versionem ex Syriaca manasse.

ὄζρῃ Κυρίε) Vatic. ὄζρῃν Κύριος. Sic & CEDREN. *Annal. ed. Ven. p. 71.* THEODORETUS autem, Qq. in LL. Reg. Interr. 45. Opp. ed. Schulze T. I. p. 449. secutus THEODOTIIONEM (v. MONTFAUCON Hex. Orig. T. I. p. 348.) cumque eo COMPLUT. ut & COISLIN. 2. (v. MONTFAUCON p. 349.) pro ὄζρῃ Κυρίε ἑκαῶνας ἐν Ἰσραὴλ, legunt: ὄζρῃ Θεῷ τῷ (quam tamen voculam COMPLUT. omittit) θυμουθῖναι ἐν Ἰσραὴλ. — Ἐν αὐτοῖς) THEODORET. & COMPLUT. εἰς αὐτοῖς. — Βαδίζε) THEODOR. CEDREN. COMPL. COISLIN. 2. πορευθῆναι. Sic & hexaplaris versio ap. MONTFAUCON.

ANNOTATA.

cum ἀντὶ componere malunt. Notro loco εἰσῆται. Bene iidem *Jud. II. 14.* resistendi sensu idem hoc verbum exponunt, ἀντιστῆναι. עָמַד igitur in hoc significationum ordine notat in genere, esse, adesse cum auctoritate, ut עָמַד cum auctoritate loqui. Hinc utrumque etiam praesse. עָמַד ut Emir, Praefectus, Praesul. Sic I *Sam. XIX. 20.* ubi jungitur cum עָמַד quod ipsum eundem sigillatim sensum habet. Sensu autem majestatis plenissimo עָמַד de Deo legislatore orbisque rectore dicitur in sublimes illa Habacuci ode: c. III. 6. Hoc ipso significato ex usu Alexandrinorum in N. Test. quoque usurpa-

tur εἰσῆται. Salvator noster εἰσῆς ἐν δόξαν τοῦ Θεοῦ a Stephano martyre conspicitur, *Act. VII. 56.* quod cum καθίζεσθαι ἐπὶ θρόνον synonymum esse quilibet agnosceret. *Dominationem, regnum*, utraque locutio designat. Non est igitur quod cum GROTIUS ad h. l. haec ipsa verba sibi invicem, ad peculiarem emphasin, opponi dicamus, quod contra *magnum* aliquot viros (Grotium vult, licet non nominet) subindicat ad h. l. PRICÆUS. Si tamen de discrimine aliquo cogitare velimus, hac imagine Christum nostrum, e majestatis sede quasi surgentem, martyremque suum jam rude donantem mihi potissimum mente informare mallet.

Uitativissimo

I CHRON. XXI.

VARIETAS LECTONIS.

mentario suo, posteriori loco verbis τὸν Ἰσραὴλ addit καὶ τὸν

ANNOTATA.

Usitatissimo præterea, & e re ipsa derivato sensu **שָׁפַט** est ministrare Deo, regi, hero. De angelis, sacerdotibus, aulicis, servis; de liberis etiam hominibus hospitalia sacra exercentibus (v. Genes. XVIII. 8.) dicitur, simulque notat iussa & mandata alicujus opperiri. V. Vener Müllerum nostrum de vocibus biblicis, P. II. p. 21. f. Ob hanc ipsam rationem dicitur de Josua intuitu Moïsi, Deut. I. 38. ubi Hieronymus, Lutherus, alii, commode per ministrare exponunt. Consimilia loca prostant ubi- vis, V. g. Esth. IV. 5. Luc. I. 19. Ἐγὼ εἶμι τὸ ἀγγεῖον ὁ παριστάμενος &c. (compositi enim eadem hoc loco, quæ simplicis, potestas est.) De Davide coram Saule, I Sam. XVI. 21. 22. De tota tribu Levi, Num. III. IV. cæter.

Superest præcipuus, *judicialis*, vocis hujus sensus, quem plurima nobis loca astatim offerunt. Est quippe **שָׁפַט** coram iudice sibi, qui generalis conceptus in varios iterum ramos abit. Est, ad iudicem provocare, litemque ab eo dilectam cupere. Sic & Paulus, Romanam tendens ad Cæsarem, Festo dicit: ἐπι τῷ βήματι Καίσαρος ἐδίκησάν με. Act. XXV. 10. Affinis huic

significationi illa est, qua denotat iudicis præsentiam, sententiam vindictam, auxilium intenta mente cogitare. Sic testimonium dicturi, munus adituri, brevi, in gravibus quibusque vita mortisque temporibus coram Deo stare dicimur & monemur. V. I Reg. XVIII. 15. nisi tamen hoc directe ad ministrarii sensum referre malis. Nec nostram tantum, sed & amicorum, quin & inimicorum causam agere notat; hinc & est intercedere pro aliquo. Jerem. XVIII. 20.

Pro **שָׁפַט** sæpe alternat **שָׁפַט** & sic Deus ipse dicitur stare in iudiciali confessu; Psalm. LXXXII. 1. eo nimirum sensu, quo Latini dicunt, iudicem causæ sedere. Hoc ipsum me admonet, **שָׁפַט** de iis etiam dici, qui in iudicio vincunt. Psalm. LXXVI. 8. Sic enim accipiendum esse, versus 9. & 10. suadere videntur. Contrarium Latini cadere causa appellant. Juvabit h. l. ad interpretationis exercitium ERNESTI adire V. C. Clav. Cicer. v. stare.

Hæc de **שָׁפַט** in genere. Consequens est ut **שָׁפַט** cum conj. **שָׁפַט**, stare contra aliquem, sit adversus in iudicio. Ad dextram stare hujus fuisse videtur, rei ad sinistram. Ita

E

II SAM. XXIV.

VARIETAS LECTIONIS.

Vulg. Et addidit furor Domini irasci contra Israël.
Paululum mitius antiqua versio, quam ex HIERONYMO af-
fert SABATIER in *Bibl. S. lat. vers. ant.* T. I. p. 550. *Et ap-*

ANNOTATA.

post COCCEJUM maxime, eruditi
plerique conjiciunt; ex novissimis
v. MICHAELIS & KNAPPIUS ad
Psal. CIX. 6. atque Interpretes ad
Zachar. III. 1. Recordari hic quis
possit *ἡθὺν ἀναδελφῶν & ἑσπῶν* in
Areopago. Hæc quæ de *humanis*
tribunalibus *proprie* fumuntur,
notissima metaphora *transferun-*
tur in divinum; utque Deus *pon-*
derare hominum delicta; *audire*,
repudiare dicitur defensionem &c.
sic progrediendo ab hoc ipso sche-
mate, cumulatus instruitur scena,
tribunal cœlestis paratur, adfunt
consiliiarii, apparitores, in me-
dium afferuntur causæ præsidia,
prodit accusator, defensor.

Illustris hujus rei locus & fun-
dus est I *Reg.* XXII. Situntur ibi
nature cœlestes, *generatim*. Hoc
jam de *Satana* quoque in *specie*
valet; & quatuor omnino loca of-
feruntur, quibus ille *stare adver-*
sus homines, id vero est, *eos ac-*
cusare, perhibetur. *Job.* I. 6.
coll. II. 1. *Zachar.* III. 1. *Apoc.*
XII. 9. 10. Tandem noster locus.
Illi aperte poetici, visiones refe-
runt, unde *verbi*, quod tractamus,

metaphora ducta. De *re* mox age-
mus.

En jam litem, quantum potis
mihi erat, instructam!

Instigavit) *רוח* hoc loco de
Satana, in loco parallelo de *Deo!*
unde ipsum illud vexatissimum du-
bium, qua tandem ratione actus
idem sejunctissimis naturis attribui
queat?

Secat, non solvit nodum, isque
orbis luminibus fecat, vetus qui-
dam Theologus ap. Photium, quem
& *Dan.* HEINSIUS citat in *Exerc.*
S. in N. Test. p. 424. *Θεὸς* s. *Κύ-*
ριος atque *τὸν τῆς πονηρίας ἀρχὴν*
synonyma faciendo, quod & ex
Matth. VI. 24. & II *Cor.* IV. 4.
asserere studet, ne minima quidem
contexti sermonis habita ratione.
Cavillantur, aut calumniantur TIN-
DALIUS, EDELMANNUS, alii, qui
e nostro loco Deo interdum &
Satanæ notionem in S. S. tribui,
nulla alia interpretatione adjecta,
comprobare student.

Nos, instituti nostri memores,
vixque, quam genuinam putamus,
tenaces, non de conquirendis aut
argumentis, aut temperamentis,

I CHRON. XXI.

VARIETAS LECTIONIS.

לעד, quod ad analogiam paralleli in Samuele loci, atque

ANNOTATA.

sed omnium primum de vera hujus verbi potestate, ex S. Scriptura adstruenda, erimus solliciti Statim igitur & in universum monemus, locutiones bene multas, praesertim si (quod hinc inde vel celebratissimis viris usu venit) ex linguarum hominumque, quales nunc sunt, mente & ingenio, aut ex versuum velamine locique abrupti hiatu, de his exstimes, prima fronte *incitamenta facinorum velut ab ipso Deo profecta* indicare videri, quae tamen, si propius textus rationes perpendas, *hominum ipsorum, liberrime agentium, arguant culpam.*

Sic (ut unico, sed luculento, exemplo defungar) I Reg. XXI. bis, versu 20. & 25. Achabus *venundatus* dicitur ad scelestissima quaeque patranda; (*verkauft nur Uebels zu thun vor dem Herrn*) utroque tamen loco culpa omnis in scelestum regem redundat, quod his, qui vel solos hos versus percurrunt, dubium esse nequit; additur quippe, v. 25. *concitavit enim eum Jezebel uxor.* (Notemus hoc: *concitavit*; ipsum enim verbum nostrum כחיר in antecessum nobis offert.) Cui vero hoc

cum sequente capite perustrare otium est, is ex gravi comminatione tremendoque, quod de ipso Achabo tandem sumitur, supplicio, quis proprie constitutus sit in culpa, haud obscure intelliget. Taceo, jam ipsam grammaticam formam, vimque formae Hitpaël reciprocam (התמכר) incusare Achabum; ut non magis hac phrasi offendi aliquis possit, quam latini styli tiro, qui ubi *venundatum* aut *dedtum* aliquem esse legit ventri gulæve, hominem cogitat intemperantem, qui libidini sese addixit, nefariæque vitæ sponte mancipavit; tropo, cujus natales in foedo isto emtionis venditionisque, hominum etiam si servorum pacto quaerendi. Hinc hodiernum, mitioribus licet moribus, sed veteri assuefacti metaphoræ, gallica formula dicere solemus: *un homme VENDU à l'iniquité*; *ESCLAVE de ses passions*, &c.

His in genere premisissis, propius jam, primo de ipso hoc verbo, dein de affinis illi vocabulis circumspiciamus.

Atque הסיח vel הסיח a נכח vel כחה (forma etiam exitit כחה, כחה aut כחה quarum tamen for-

II SAM. XXIV.

VARIETAS LECTONIS.

posita est ira Dei succendi in Israël. Cæterum lubens in-
sententiam concedo cel. LE BRET in Diff. de usu versionis
lat. veteris p. 74. libros Regum, cum fragmentis ex HIERO-

ANNOTATA.

marum omnium primitiva signifi-
catio nos latet, ex nullo hæcenus
Orientis idiomate eruta. SCHUL-
TENSIVS in Job. p. 30. ad onom-
atopœtica refert, & de anima-
libus per complusiones sibilosque
infigendis usurpatum fuisse, con-
ficit, quæ nos in medio relinqui-
mus. Exploratis inhæreamus.) No-
strum igitur הָסִיתִי video constan-
ter usurpari sensu suggerendi, per-
suadendi, consilium offerendi;
primum de hominibus 1) comi-
tate, donis, cæt. aliquem flecten-
tibus II Chron. XVIII. 2. unde si
s: ἀγαγόν, (sic illi & affine
הָסִיתִי adducere aliquem ali-
quo, reddunt in precibus illis
Davidis, I Chron. XVII. v. 16.)
2) astu, Josue XV. 18. de Achsa
filia Calebi, coll. Judic. I. 14. ubi
idem factum s. muliebri stratage-
ma refertur, (priori loco LXX
συμβουλιῶν habent, sic & Tar-
gum aliquoties & h. l. כָּרַךְ ex
prima & Aramæa significatione,
posteriori ἰσχυρίων, illud igitur pro-
prie, hoc usitata metaphora red-
dunt); 3) dolo malo, siquidem

decipiendi aut corrumpendi (sedu-
cendi) sensu ter de Hiskia occurrit
II Reg. XVIII. 32. & parall. in
Esaï. XXXVI. 18. atque II Chron.
XXXII. 15; ubi LXX ἡν ἠπα-
θείας ποιῆσθε habent, & simili plane-
nexu Jerem. XXXVIII. 22. qui-
bus locis LXX הָסִיתִי per ἀπαρῶν
vertunt; 4) de seductione ad ido-
lolatram, (ut מִסֵּוֹ de quo mox)
Deut. XIII. 7. quod & alternat
cum מִרְיָה ib. 8. 11. 14. & alibi,
v. g. II Reg. XVII. 21. ex lectione
probatissimorum codicum mser. &
impr. v. DE ROSSI Var. Lect. V.
T. T. II. p. 249: sic הָסִיתִי (ex
מִסֵּוֹ inultrato) Esaï. XXXVI.
14. quod & in Deum calumniando
confertur ibid. XXXVII. 10.

Simili sensu הָסִיתִי de Deo usur-
patur, ut is, virium eventuum-
que omnium summus liberimus-
que moderator, secundariorum,
quas dicimus, causarum interven-
niente effectu, tristia pariter ac-
leta vel avertat vel permittat,
utrimque vel in præsentem vel in
imminentem hominum salutem. V.
II Chron. XVIII. 31. Sic Job.

I CHRON. XXI

VARIETAS LECTIONIS.

interpretative potius, quam critice, & codicis fide, fa-

ANNOTATA.

XXXVI. 18. poenas Deus infligit ne ad sui contentum vel neglectum pelliciantur levis animi homines. Scilicet, ut habet TACTYUS *Hist.* I. 15. "Fortunam ad huc tantum adversam tulisti. Secunda res acrioribus stimulis animos explorant; quia miseriae tollerantur, felicitate corrumpimur." Adde *Job.* *ibid.* v. 15 — 17. *Per adversa te Deus monet, erudit.* Quam praeclaram sententiam Int. gr. horride turbat.

Vides, quam late pateat hujus vocis potestas! Omnem enim complectitur in quamcumque partem hominum rerumque conversionem, quam Deus & praevidet, & per caussarum catenam gubernat.

Commemoratu praecipue dignus est locus ille tot tamque diversis interpretationibus tentatus I *Sam.* XXVI. 19. cujus, ex his ipsis praemissis, haec mihi mens esse videtur: Sauli, ad Davidis intercessionem castra in colle Hachila instruenti gravesque semper iras spirant, Davides regerit: Si Deus te contra me incitat, si ob admissum a me peccatum Deus, ut justitiae suae vindicem, te mihi immittit, conciliabitur ille forsitan oblato sacrificio, poenitentiae meae teste;

sin homines dolo malo te concitant, luent si suum scelus. V. Cl. HETZEL. ad h. l. cui lubentius hac ex parte assentior, quam Ill. MICHAELIS, qui de atra bile Saulis intelligit. Afferamne, eo usque desipere potuisse Rabbinos quosdam, ut somniant, quoniam Davides h. l. verbo מוֹסֵר de Deo erat usus, (dubitanter licet, in oratione disjuncta, & in ipsum Deum quam maxime venerabundus) Deum ipsi regessisse: „tume מוֹסֵר (incitatore) vocas, ergo „incitabo, seducam te, & quidem „re omnibus, vel pueris domus „Rabban, nota!" Quo ipso *versum* Davidis intelligunt, & rem pueris & tonsoribus notam, *semisclum* interpretantur, quem rex pendere neglexerit. V. ABRABANELIS *Diss.* V. p. 477.

Jam neminem, opinor, male habebit locus *Jobi* II. 3. ubi Deus Satanæ dicit: *Tu me incitasti, ut innoxium Jobum plagis afficerem.* Poëticum hujus loci, uti totius libri, colorem facile quis animadvertit. (Cf. MICHAELIS *Einleitung in die göttl. Schriften des alten Bundes*, T. I. P. I. §. Titim 1. & 2.) Pedestris horum verborum sensus cuivis non minus in

II SAM. XXIV.

VARIETAS LECTIONIS.

NYMO collatos, non semper quidem, (quod ex modo allato loco apparet,) sed maximam tamen partem, cum iis

ANNOTATA.

promptu erit, vel ex solo superius (simul tamen fassus se Majemoni-
allato Jobi loco perspicue emer- dem non intelligere) Abarbanel
gens; scilicet: *Explorat, exer-* l. c. p. 482.

cet suos Deus, ut firmet; robo- Equidem, palam & publice asper-
rat rebus adversis. Sic nature natus *ἐλεγχόμενος καὶ ὑπεβδόμενος* quosque
mala in mentium vergunt integri *μωδῶς*, nil tamen vereor in utro-
tribuitur *Satanæ*; mali ipsius, im- que sacro fœdere diludice constan-
pediti velut nodi, *leta resolutio*, terque traditam palam quoque &
ordinanti cuncta *Deo*; qui magni publice agnoscere doctrinam eam,
hujus dramatis coronidem *hac vita* qua *προσέδρα* ad rectum bonumque
parat, altera, revelat. *Spiritui Sancto, impedimenta,*
malo Spiritui attribuuntur. Sic

En Theodicæ a Mose ad Jo-
hannem, a Damasco ad Patrum,
constans & unanims in sacris vo-
luminibus nostris declaratio; simul
igitur & authenticus loci nostri
commentarius!

Atque dudum jam Judæorum
quoque sagaciores hanc liberalio-
rem tuiti sunt sententiam. *Moses*
Maimonides, v. g. P. II. c. 48.
More Nev. "Multa," inquit, "at-
tribuantur in libris sacris Deo
Benedicto, quia sit *causâ prima*
omnium rerum, quamquam pro-
fluant res illæ, ipsi attributæ,
vel ex *natura*, vel ex *acci-*
denti, vel ex *libero hominum*
arbitrio!" Excitat quoque hæc
verba, licet maxime improbens,

p'ane & Ven. KOPPE ad I *Theff.* II.
18. Magnopere quidem vellem, a
modo rei explicandæ, a *similibus*
gradibusque describendis, cæt.
sibi in publica concionis precatio-
nisque institutione temperassent,
temperantque Theologi etiam no-
stri, idque a Lutheri inde tempo-
re; reminiscor enim, & hoc loco,
Augustiniani dicti, quod in præsa-
tionis posui; at ex altera parte,
qui vultum illud immensumque sta-
dium, quo se tam diversimode
contingere mentes, ut corpora,
possunt; atque, quod clare doce-
mur, in futuro ævo propius etiam
contingent, illud igitur omne qui
præfracte inficiantur, quia inter
currendum hinc illinc æstuantis qui-

I CHRON. XXI.

VARIETAS LECTIIONIS.

stum esse, reputari potest. Sic & COMPLUT. v. 2. II Sam. XXIV.

ANNOTATA.

dam extra oleas vagantur, id ipsum, nimium providenter actum mihi videtur, simulque (quæ calamitatum in civitate Christiana non ultima est) eam nobis interpretandi methodum parit, qua pro arbitrio & declinare & inferre cuncta Scripturæ, & quicquid ex quovis efficere possis. *Μὴδὲν ἴσχυς!*

Sed exitum habitura non esset hujus loci disceptatio, si, quæ in utramque partem attendi merentur *cautiones*, cunctas afferre vellemus. Vitanda omnis *Manichei* sine labes. Non promovenda *ignava* philosophandi *ratio*, aut *causarum naturalium* inhibenda *indagatio* (v. Ven. GRIESBACH *popul. Dogm.* §. 88.) Tenendum, omne pravitatis contagium, ut nostra *culpa* adscitum, sic nobis, nobismet ab ipsis, *pœnam* cieri; rel Quibus cunctis præmissis, dubito, an brevius veriusque res componi possit, quam sequentibus HIERONYMI verbis: "Constat inter nos, in bonis operibus, post propriam voluntatem, Dei nos niti auxiliō; in malis, Diaboli." *Dial. adv. Pelag.* l. 1. Opp. T. I. p. 225.

Sed, ut majori adhuc luce que supra diximus fulgeant, intinus.

que ac sibi perpetuo constans Scripturæ genius venerandusque tenor patefcatur, age, *tertio* loco, æquum huic verbo plurium aliorum verborum significatum, unanimesque, non *vocum* tantum, sed ipsarum *notionum* usum, in V. T. demonstrarem.

1) Conferri præ cæteris meretur *תִּירָה* quod sæpe cit ad assensum rapere credulitatem, v. g. *Osæ* VII. 11. columba *תִּירָה*; ὁ: *αἶνος, ἀπαρτημένη* (*ἀπαρτημένη*) Theodorion, qui ita & *Prov.* l. 4; optime Aquila: *δεδυμένος*.

2) Verbum *כָּעַס* v. g. I *Reg.* XV. 30. ubi bis occurrit. In *Kal* significat auctorem alius esse peccati; in *Hiphil*, in se, criminisque confcios, comitem peccati, divinas pœnas derivare; utroque loco a *concitando*, instigando, irritando dicitur, at simul & ejus rei *causæ*, *rationes*, *instrumenta* adduntur. Substantivum cum verbo, eodem sensu, de iisdem hominibus repetitur I *Reg.* XXI. 22.

3) *כָּעַס* quod est *impellere*, repellere; inclinare, declinare; persuadere in quamcumque partem, ad bonum instigare malumve. (1) De

II SAM. XXIV.

VARIETAS LECTIIONIS.

convenire, adeoque ex hebræo factos videri. Occupo, quod & alius harum Curarum locus exponet, in horum librorum latina versione & stylum folito terfiozem, & sensum expressum accuratius esse, quam in pluribus aliis.

ANNOTATA.

hominibus dicitur e. c. *Judic.* IX. 3. **וְיָרִיבֵי** sic de mulieribus, quæ Salomonem ad Deorum cultum permoverunt, quater eodem capite I *Reg.* XI. 2. 3. 4. 9. idemque verbum (2) de Deo adhibetur, qua de re sufficere mihi poterit obfervasse alternationem hujus vocis cum ipso nostro **וְיָרִיבֵי** loco supra cit. *Job.* XXXVI. 18.

4) **וְיָרִיבֵי** vasti ambitus verbum! Deus Israëlitas **וְיָרִיבֵי** *Judic.* II. 22. III. 1. 4. i. e. exercet, quo se ipsos cognoscant, inque cultu & amore Jehovæ firmentur. Hinc recte *Symmachus* h. l. per *ἀναστῆναι* reddit; unde *ἀναστῆναι*, quæ ipsa vox, a veterum ludis petita, quemadmodum Pauli in *Ἰνδῶν* *ἑπέχων*, I *Cor.* IX. 24. ecclesiæ scriptoribus, ut *παθῆναι* Apostolis, & beneficiæ græcis, instituta omnia & exercitationes significat, quæ ad regendos, formandos, continendosque mores facere possunt. V. CASAUUBONI *Exerc. in Baron.* II. 13. p. 190. ed. Lond. & ERNESTI

Opusc. Theol. p. 332. seq.) Quæ *ἀναστῆναι* l. c. per *vicinos* obtinetur & *hostes* populi Israëliti; (vulgo dicunt *tentationem*) *Exod.* XX. 17. (aliis 20.) Idem finis *Exodi* XV. 25. impetratur *legibus*, varique generis officiis propositis. Sic *Exod.* XIII. 3. populi vigilantia & obedientia exercetur *haruspicum præstigiis*, vanisque, quæ tamen speciem nonnullam habebant, artibus idololatrarum. Insunt igitur huic *Dei tentantis* notioni facta omnia, quibus hominum vita subest; quibus animi sensa patescunt; quibus resingi emendarique mores queant. Et fititur hic omnis idearum complexus diserte *Deut.* VIII. 2.

His, ex V. T. depromtis, unicum addo, sed illustre exemplum N. T. quod ad perfectam quidem omni numero similitudinem haud accedit, sed *preparare* lectorem, & *confirmare* possit ea, quæ supra de infelicis genni studiis dicta sunt.

Idem nimirum vocabulum, ab eodem

I CHRON. XXI.

ANNOTATA.

eodem sacro scriptore, omnium insuper *doctissimo*, ad eundem fideium cætum, & de Deo dicitur & de *Satana*, de divina efficacia, deque *Satanæ* operationibus. Verbum *εἰσέρχεται* volo; quod de Deo prædicatur (1) in genere, quatenus omnium bonorum unicus perennisque fons est I Cor. XII. 6. & 11. Eph. I. 11. 2) in specie, quantum efficaciter adest (1) Jesu Christo, Eph. I. 20. (2) Apostolis, Gal. II. 8. (3) fidelibus cunctis Eph. I. 19. III. 20. Phil. II. 13. cæt. Hinc & (4) de miraculis proprie dicitur I Cor. XII. 10. (5) de caritate, ceu efficaci documento fidei. Gal. V. 6.

Jam vero idem hoc verbum & de *Satana* usurpatur, tum ipso Eph. II. 2. tum ejus *effectis*, mox spe-

cialioribus II Theff. II. 7. mox generalioribus. Rom. VII. 5. Utrunque igitur *εἰσέρχεται*! sed quæ facile discernantur ex adjunctis; quo æquius est, in præscarum linguarum simplicitate & candore non anxie nimis velle argutari.

Cæterum de Angelis dicendum & infra recurat occasio, inquiremus eo loco in varias sententias, quibus *Satanam* nonnulli interpretantur *adversarium* in genere, (verissime quidem univèrse, sed aliquantum contorte, minusque, ut mihi videtur, ad nostrum locum accommodate) alii *pravam cogitationem* Davidi obortam, alii *symbolum pænæ divinæ*, intelligunt; aut *scriptionis* etiam *vitiium*, locumque affectum suspicantur, de quibus suo loco.

II SAM. XXIV.

¶. 2. Rex igitur Joabo duci exercitus sui imperavit, ut sine mora omnes obiret tribus Israëlitas a Dane usque ad Bersëbam,

VARIETAS LECTIONIS.

Αρχοντα) CEDREN. τὸν ἀρχοντα. — δὲλυθε ... Βαρσαβι καί) omittuntur a CEDRENO, qui & pro τῷ καὶ in fine habet αὐτῷ — τῆς ἰσχύος τόν) COMPL. τῶν δυνάμεων τῶν — θιέλθε) COM-

ANNOTATA.

II Sam. XXIV. V. 2. *Sine mora obiret*) נֶגְדוֹ שֵׁשׁ Verbum hoc non quidem ubivis cum hac emphasi ponitur. Targum simpliciter נֶגְדוֹ sic & loco Chron. parallelo. Longe tamen frequentissima est adjuncta notio animi attente scrutantis, erudiri cupientis, (quod subindicat THEODOTION in Dan. XII. 4. quem igitur locum cum Cl. MOLDENHAWERO: *desiderio fragrare*; quam cum Ill. MICHAELIS: *errare*; *vertere malle*;) animi itaque — *urgens* & *solicite cuncta circumspicientis*; idque vel sensu fausto, consilio generoso, *Zach.* I. 10. IV. 10. vel animo infenso, insidioso, ut רָגַל & רָקַץ in Piel præcipue usurpantur v. g. *Judic.* XVIII. 2. atque Judæi doctores ipsi, D. Kunchi per רָגַץ explorare, *Abenefra* per circumire nocendi, prædandi causa, ex-

ponunt. Hoc ipso infesti animi sensu de *Satana* adhibetur *Job.* I. 7. unde illud διερχεσθαι δι' ἀνδρῶν τόπων, *Matth.* XII. 43. & περιπατεῖν ὡς λέων ἀρνούμενος I *Pet.* V. 8. ductum videtur LXX pluribus locis διερχεσθαι, περιερχεσθαι aut περιδιέναι, περιτρεχεῖν etiam, habent, quem sensum & h. l. vocem sustinere, ex toto orationis nexu & historiae decursu liquet abunde. Cæteras verbi, ejusque familiae, significationes ex affirmibus dialectis eruit SCHULTENSIUS ad *Job.* I. 7. p. 16. sq.

A Dane usque ad Bersëbam) Ambitus sic regni definitur a septentrione ad meridiem: (v. 7.) nimirum cis Jordanem; altera pars Gileaditis est. V. *Judic.* XX. 1.

Hæc terræ Israëlitiçæ definitio Historicis V. T. in usu fuit, ex quo tribus Dan, præter destinatum sibi

I CHRON. XXI.

¶. 2. Mandavit igitur David Joabo populi que præfectis, his verbis: Ite, numerate Israëlitas a Berseba usque ad Danem,

VARIETAS LECTIONIS.

— Εἶπεν Δαβίδ) COMPL. ἔτασαν οἱ βερεβαῖος Δαβίδ — πορὸς βηθε, ἀγρῶν

ANNOTATA.

hæreditatem, *Laischam* s. *Lefchem* adepta, urbi huic hoc gentilitium nomen *Danis* indiderat. Cf. HETZEL ad *Jud.* XVIII. 1. 7. adde *Jos.* XIX. 47. II *Sam.* XVII. 11. Rem omnem accurate enarrat RE-LAND, in *Palest.* p. 194. 620. & 734. & fufius etiam, *Bachien*, P. II. V. H. p. 363. fqq.

In loco parallelo Chronicorum ordo mappæ invertitur, (Comp'ut. cod. excepto) sive id casu factum fit, sive studio rem eandem aliis verbis notandi, quam quæ prior jam scriptor occupasset. Cf. II *Chron.* XXX. 5. Commemorari præterea meretur illa limitum declaratio, quæ post divisum imperium in regno Judæ obtinuit: *terra a Berseba usque ad montana Ephraim*, II *Chron.* XIX. 4. i. e. versus Bethel ad septentrionem Hierosolymæ

Recenseret) ופקרר Indicantur qui Joabum in obeundo hoc officio adjuverunt, quos hinc in versione

expressi. Hæc de grammatica ratione. Res ipsa *ensum* notat, *recensionem*, ἐξέτασιν (qualem v. g. Demetrius Phalereus Athenis egit. V. ATHENÆI *Deipn.* p. 272. ed. Cassaub.) Sic accipi ופקרר cum pluribus inde derivatis, notissimum. Nec sensus ulla fluctuatio: nulla igitur opus severiore significatio. De *ensu* agitur: *militarem* eum, vel saltem infucto *apparatu militari* actum fuisse, mox patefceret.

Universitas ejus) s. eorum omnium, qui armis ferendis idonei sint, accuratus numerus, quod sciam, quam potentem possim exercitum cogere. Cæterum primum attentumque lectorem non potest non ingens intrare animi moeror, aspera hæc ubi Davidis verba fecum perpendit. Quantum ille hoc æstu, hoc fastu, a se ipse descivit! quod in discrimen regni totius salutem adegit, errorem pertinacia gravioribusque erratis redimendo!

II SAM. XXIV.

(*cumque reliquis praefectis v. locum Chron.*)
 recenseret populum, quo universitas ejus
 regi patefcet.

VARIETAS LECTIONIS.

PLUT. *περὶ τοῦ* — *πάσας φυλάς*) COMPL. *εἰς πάσας τὰς φυλάς* —
τῆ Ἰσραήλ) COMPL. addit *καὶ Ἰούδα* — *Βηρσαβεί*) COMPL. *Βηρσαβεί.*

ANNOTATA.

Sibi ipsis profecto male propitii sunt, qui animi impotentia, quæ caligantibus *robur* esse videtur, ferociunt in alios. Hæc tamen communiter calamitas terrarum principes manet; paratur, augetur a servis, sive purpura insignibus sive compede, in quorum, proluxa usura, reclinabit cervices. Et operitur cujusvis conditionis mortales scopulus idem, quo alliduntur, quotquot forti modestia commune non cavent periculum.

Sed hæc præstabit spiranti potius exemplo persequi, quam stylo; licet, quod Patribus olim ecclesiæ, & recentiori etiam ævo

Theologis quibusdam solenne fuit, utilis inter paucos sit labors, media inter progymnasmata scholæ, iis etiam vacare curis, quibus pectus pertentetur, morbidoque vel per ipsas *ἐπιήσεις καὶ λογιστικίας* animo (I *Tim.* VI. 4.) salubris possit medela afferri. Cujus generis egregia quædam specimina extant *Sam. WERENFELSII*, viri, cujus exquisitam doctrinam, styli leporem, tum & disciplinam vitæ in summa semper admiratione habui: adi, v. g. ejus *comment. de carnali sectaritate. Opusc.* edit. Lausan. T. I. p. 387.

I CHRON. XXI.

& referte ad me, quo numerum eorum accurate cognoscam.

VARIETAS LECTIIONIS.

μῆτρατε) COMPLUT. interfert καὶ — ἀπὸ Βηρσαβῆ καὶ ἕως Δαβὶ)
 COMPL. ἀπὸ Βηρσαβῆ) ἕως Δαβὶ.

ANNOTATA.

I Chron. XXI. V. 2. Populi
praefectis שָׂרֵי, שָׂרֵי (unde Ety-
 mologi quidam, non nimium ti-
 midi, Anglorum & Gallorum *Sir*,
Sire deducunt) ut apud Hellenistas
ἀρχων quemlibet notat cuiusque
 gradus ac dignitatis *praefectum*,
 ductorem; in ordine *domestico*,
civili, *sacro*, *militari*. De hoc
 ultimo genere usurpatur frequen-
 tissime, quod v. g. toto cap. XXVII.
 I Chron. patet. At & *tribuum* an-
 tesignanos diferte designat *Psal.*
 LXVIII. 28.

Jam cum denominatio שָׂרֵי יְדֻעָה
 latissime pateat, & ad praefectorum
 omne genus pertinere possit, haud
 absimilis vero illa sententia vide-
 tur, quae hic loci & duodecim tur-
 marum militarium duces, & tri-
 buum praefectos, in quorum albo
 inscribendus populus erat, junctim
 intelligendos censet Ita inter alios
 SALIANUS statuit *Epit. Annal. V.*
T. p. 464. quo in libro bonae fru-
 gis multa terfo stylo insunt. *Jose-
 phus* arctius interpretatur *ἀρχων*
τῶν σιλῶν καὶ γαμματῆς. *A. J.*
 VII. 13.

¶ 3. Respondit Joabus Regi: Augeat
Jehova populum centuplo, ipſo rege ſpe-

VARIETAS LECTIONIS.

Syrus votum Joabi aliter efferit: *Centuplo populis aliis
populus tuus numero preſtet!* Hæc tamen Joabi mens haud
fuiſſe videtur, qui hoc potius voluit: Quantus demum
cunq; fit numerus populi tui, augeat eum Dominus, cen-
tuplo augeat, te ſalvo ac ſuperſite. — In hoc ipſo etiam
Joabi voto *mille vices loco centum* ponunt codices duo Ken-
nicotti, 70. & 138. Moderator *Jonathan & Arabs*.

ANNOTATA.

¶ 3. in *Sam. & Chron.*) Ad
utrumque Hiſtoricum, de Joabi
reſponſo, deque hujus reſponſi
cauſſis hæc habeto.

Ac in reſponſo quidem, aulicæ
vitæ ingenium, purpuratorum cir-
cuſpicientem prudentiam, orien-
talis præterea cœli nativum colo-
rem facili opera animadverteſ.
Quo *dehortari* tutius Regem queat,
læcis quibusque omnibus & cumu-
latiſſimis pro ejus ſalute regnique
incremento votis, (ſolemni illa
ſubditorum ad moderatores ſuos
præſatione) eum adoritur Joabus.
Votum ipſum, ut prodit lectionis
varietas, temere augent interpretes
codicesque nonnulli: ſed & apud
ipſos ſacros auctores in altera re-

ſponſi parte diverſitas quedam ap-
paret. Brevius ſimpliciusque rem
expedit librorum Samuelis actor;
ſcriptor Ephemeridum contra, ut
ſolet, additamenta & gravioreſ mi-
nas habet, unde eminus jam in-
gruentem procellam diramque ca-
taſtrophæ augurari poſſis.

Sed jam quæ cauſa Joabum im-
pulerint, ut triſtia Davidi præſa-
giret, videamus. In imperatore
quidem hoc, impenſam eam fer-
ventemque pietatem agnoſcere non
poſſum, quæ in eo, hujus loci
auctoritate commotus, admiratur
DELANY T. III. p. 303. Perſpicua
veriusque ejus nobis notatio-
nem impertit Cl. NIEMEYER: at-
que omnino Joabus, ut *miles*, ubi-

ψ. 3. Respondit Joab: Augeat Jehova
populum suum centuplo. At enimvero,
mi Domine Rex, omnes sunt servi tui!

VARIETAS LECTIONIS.

Ἄνδ' αὐτοῦ) COMPL. αὐτοῦ — ὡς αὐτοί) COMPL. ὡς εἰσὶν —
θλιπτοντες· πάντες) COMPL. interferit: οὐχὶ κυριέ μου βασιλεύς —
παῖδες) COMPL. εἰς δούλους — ἵνατί (ἵνατί ὁ κυριός μου τούτο)
COMPL. καὶ ἵνατί θέλει τούτο ὁ κυριός μου — ἵνα) COMPL. ἕως
— ἀμαρῆσαν) COMPL. πλημμέλειαν — Dubiosum illud λαῶν, ut
Vaticanus, omittit.

ANNOTATA.

cunque aliud non suaderet gloriae
fictis, illique copulatus livor, can-
didum se, generosum & sine fuce
frenum præbet; cui ejus candō-
ri, atque, vel ad Regem dicentis,
παρησία eo lubentius fidem habe-
bimus, si illum, Davidis ex sorore
nepotem, (quamvis haud magno-
pere illi acceptum) fuisse (II Sam.
II. 13. 18. I Chron. II. 16.) re-
cordari velimus. Mosaicæ legis si
& parcum cultorem suspicari velis,
(incimorum sane ad hanc ipsam
legem sensuum conformationem,
atque avunculi יִשָּׂרָאֵל רַבֵּב in ipso
desiderare licet) nil tamen impe-
dit justi æquique leges eum, per-
turbationum ubi vinculis liber vi-

xit, & servasse, & acriter aliis com-
mendasse, quin id quoque egisse,
quod in foro, in castris, in prin-
cipum aulis, totque aliis in cœti-
bus, quotidie usu venire videmus:
scilicet, ubi mens, ex rationibus
aliunde petitis, in sententiam quan-
dam tacite jam est inclinata, tum
& conscientia obtenditur religio,
& *factorum librorum auctoritas*
cæteris argumentis quasi *supple-*
mentum datur. Sic in Joabo de-
cora multa miror; defuisse tamen
ipsi videtur, quod in vet. novoque
testamento & orbe, omnium re-
rum primum & unum necessarium
est: *integer Numinis sensus!*

Crescentem ille indies, irrequie-

II SAM. XXIV.

Etante; sed, qua demum ex caussa, Rex,
domine mi, hoc consilium foves?

VARIETAS LECTIIONIS.

In Græcis plura divergia. πρὸς τὸν βασιλέα καὶ) omittit CEDRENUS. — Θεός σου) CEDREN. Θεός. Voculam σου addit idem post λαόν: & quæ sequuntur in hoc v. omittit usque ad ἰσχυί, cui καὶ præfigit. — XIMENES versum hunc ita exhibet: καὶ ἔπειν ἰσχυί πρὸς τὸν βασιλέα, προσβίβη Κύριος ὁ Θεός σου ἐπὶ τὸν λαόν, ὡς πρὸς καὶ τούτους, ἱκανὸν ἰσχυί πρὸς τὸν βασιλέα, καὶ εἰ ἰσχυί μου τοῦ βασιλέως βλέποντες. Καὶ ὁ κυριός μου ὁ βασιλεύς ἵνατί δίδωμι τὸ ῥῆμα τούτου;

ANNOTATA.

tam, [populoque acerbam Davidis ambitionem non sine metu atque angore jam diu contemplatus, jam quantum rex splendidi hujus viti illecebris irretitus esset, quam parum ille sibi, pacique & exhausto bellis populo esset consulturus, ex his ipsis mandatis manifesto cognoscens, Davidis, ut regis & consanguinei, amans, jure censori potest cuncta molitus, ut hanc ipsi cupiditatis intemperantiam evelleret. "Censu plane non opus esse, nullo jam imminente bello; & si vel maxime agendum putaret, infolentem hanc pompam, tribunorumque & phylarcharum ingen-

tem comitatum populo terrori, impendio; regi invidiæ fore: reputet secum, quam male hæc insitiæ suæ indoli, in Israëlitis clementiæ, in Jehovah pietati, in sacrosanctisque, quæ a majoribus accepissent, institutis convenire censori possint: displicere Deo, qui Deo diffidat; diffidere, qui in populi numerum ambitiose inquirat, inque suis opibus potius, quam Dei omnipotentis auxilium acquiescere velit."

His, aut hisce vicinis argumentis credi potest, Joabum aggressum esse Davidem. Alia, ex rerum tunc facie, provinciarum conditione,

Cur igitur hæc cupis? Cur Israëli perniciem paras?

VARIETAS LECTIIONIS.

Verſio LXX, tum Alex. tum Vatic. codicis, Joabi reſponſum, præter hebraicam veritatem, auget, addendo: *καὶ οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ κυρίου μου* (κύριος, quod Alex. habet, ſenſu caret, & aperte vitioſum eſt) *τοῦ βασιλέως βλεπόντες* (ut Homericum: *ἐμὲ ζώντες καὶ ἐπὶ χροῖ δ' ἐφοκλήνουν*); ſed hæc verba illatum ex margine gloſſema ſapiunt, unde & ipſa lectiōnis fluctuatio-

ANNOTATA.

tione, turbarum variarum reliquiis, (v. II *Sam.* XX.) annonæ difficultate (c. XXI.) aliisque circumſtantibus rebus repetita fuiſſe argumenta exiſtimare par eſt.

Nec hoc Joabi ſolius fuit ſuffragium; cunctis præfectis, ut ex *v. ſq.* liquet, eadem plane ſtetit ſententia, ex quo ipſo urgentem aliquem gravium circumſtantiarum concurſum conjicere licet, qui, ut nos jam tot poſt ſæcula lateat, nihilo tamen minus ita omnino videtur comparatus fuiſſe, ut inde & conſans præfectorum conſenſus & Davidis prava perſicacia abunde colligatur.

Hæc ipſa inter argumenta for-

taſſis & illa allata opinio fuit, cuius in cunctis fere locorum ævorumque ſpatiis veſtigia deprehendimus: non nimis ſollicite opum quarumvis ineundum calculum eſſe; malo id ut plurimum omine fieri. Præpoſterum ſane commentum! quod tamen ut pleraque hujus generis judicia, e puro primitus fonte manavit. Sux enim ſibi, in hoc agendo, aut avaritiæ, aut arrogantæ bene conſcii homines erant, a quo juſtitiæ ſenſu, ad ſuperſtitiōnis imbecillum timorem proclivis dabatur tranſitus. Quicquid ſit, brevi habebimus ipſum Davidem, eodem ex capite factus, ſonte ſeſe conſtitentem reum.

v. 4. Sed vicit regis voluntas, adversantibus licet Joabi, ducumque exercitus suffragiis. Igitur hi, a rege dimissi, pro-

VARIETAS LECTONIS.

V. 4. Vicit) וְיָצַק obtinuit, prævaluit obfirmatus regis animus. Hujus verbi vim atque effectum eleganter circumferibit Arabs: Rex iratus respexit (פִּנְטָר מִקְצָבָא sanazara mukdiban) — ἰσχυροῦσεν ὁ λόγος) COMPL. κατεράδασε τὸ ψῆμα, fere ut Cod. Alex. τῶν LXX in loco parall. I Chron. XXI. 4.

ANNOTATA.

I Chron. XXI. v. 4. Regis voluntas obtinuit) וְיָצַק quod h. l. ponitur cum אֵל pro עַל & mox cum עַל ipso, pari ratione aliis etiam in locis adhibetur, v. g. Mal. III. 13. ubi similiter est, torve adspicere, duriter aliquem habere, cum minis & imperio loqui; cujus consequens est, reniti, reluctari dictis alicujus, pertinaci animo in sententia persistere. Hunc sensum & parallela loca atque synonyma verba fundunt. Qualia sunt

1. וְיָצַק Mal. II. 17. quod ex primaria significatione רָעַב יָצַק qua animi moerentis, indignantis, defessi habitum refert, facile intelligitur.

2. קִישָׁו קִישָׁו cujus verbi frequens

est usus & ferax sensus. Cf. II Sam. XIX. 44. coll. Ezech. II. 4. & præcipue III. 7. 8. 9. & quoad res ipsas, Jerem. V. 3. quæ loca, cum versionibus græcis horum ipsorum commatum, tum Ezech. XLIV. 6. tum ex N. T. I Cor. XI. 16. & Ep. Judæ v. 15. composita, hellenisticum usum vocum ἄδυστος, ἀλλήλος, ἀντιμαχάριος, pleniore luce collustrant.

3. פָּרַף unde פָּרַף quod cum derivato verbi nostri nomine רָזַק conjugitur Ezech. XXXIV. 4. notatque inhumanam, duram, violentam tractationem. Hinc פָּרַף de servitutis Aegyptiacæ sevitie solenniter dicitur, Exodi I. 13. 14. idemque retinetur vocabulum in severa illa commotione, ne in

¶ 4. Sed regis voluntas obtinuit contra

VARIETAS LECTONIS.

Complutensem excerpo, qui sic abit a cod. Alex. τὸν

ANNOTATA.

Israëlitam Israëlita parem unquam duritiem exerceat. *Levit. XXV. 43. 46.*

4. יָבֹא Jerem. XXXVIII. 22. *Obad. v. 7.*

Patet ex his Davidis dura cervix & arrogans æstus. Saniora quæque consilia detrectat. Jacta alea est. Mæstus proficiscitur Joab. Ast longe tristiora sibi & populo fata illa pervicacia parat.

Cæterum nescio cur GROTIUS hæc verba apud Sam. interprete- tur: "obtinuit apud Joab;" cu- jus sensus sit: "nihil ultra con- tradictum est regi;" quod facie largior, non quidem ut *persuasis*, sed ut ultra aliquid regere *austus non sit* Joabus. Pro τὸν autem, cum nostro loco positum ἢ vi- deas, convictum inde Joabi ani- mum haud recte colliges. Nec aliis locis infrequens hæc significatio est, ut SCHMIDIUS noster ad h. l. ostendit. Narratio præterea ipsi, quo animo affectus fuerit Joabus, apertissime monstrat.

II Sam. XXIV. v. 4. *Ducum exercitus*). Duplex hujus proxime

que sequentium incisorum dos est, præ loco Paralip. parallelo. *Ille*, tum *census* ipsius *rationem*, tum *peragrata loca* diligenter expla- nant; hic præter expectationem *abruptus* est, Joabique itinerarium præcidit. Diversam utriusque au- ctoris ætatem, diversum narratio- nis fontem, sæculorum distonum ingenium vel ex hoc loco colligeres.

Sed manifestiora nos discrimina manent. . . Ipsius census ratio dua- bus rebus liquido patet: *mini- stris*, qui eum egerunt, & ipsa dein populi *lustratione* seu con- scriptione.

Ministros vidimus, fuisse exer- citus duces; *militares* igitur *præ- sedos*. Fuerint, ut *Josephus* ex- ponit, ἀρχαῖοι τῶν ὀπλῶν καὶ γυν- ναικῶν in ipsorum comitatu; opus tamen ipsum moderati sunt & ur- sere militarium ordinum ductores יָבֹא; יָבֹא; hinc res omnis Joabo commissa; hinc *castrametatio* v. 5. At ipse hic armorum strepitus, bellicque in otio, oblidionis media in patria imago, res undecunque nova & insolens, Israëlitarum ani- mos non potuit non metu suspen-

II SAM. XXIV.

fecti sunt ad recensendum populum Israëliticum.

VARIETAS LECTIONIS.

ubi Vatic. contra ἰσχυρον habet — πρὸς Ἰωάβ καὶ εἰς τοὺς ἀρχοντας) COMPL. ὑπὲρ Ἰωάβ καὶ ὑπὲρ &c. — πρὸς Ἰωάβ . . . δυνάμεις) CEDRENUS omittit — ἐξήλθεν) CEDR. ἀπέηλθεν — τῆς ἰσχύος ἐνώπιον) COMPL. τῆς δυνάμειος ἐκ προσώπου — καὶ οἱ . . . βασιλείας) CEDR. omittit — ἐπισκέψασθαι) CEDR. καὶ ἐπισκέψασθαι — τὸν λαὸν Ἰσραὴλ) COMPL. ut Vatic. τὸν ante Ἰσραὴλ omittit.

ANNOTATA.

fos tenere. Quoties enim ex diviâ præscripto Moses populum lustravit, non quidem foli *sacerdoti*, ut interpretes aliquot, ad augendum fortassis, per antithesin, Davidis delictum, asseruerunt, omne hoc negotium traditum est; sed omnino tamen Mosi affuit Aaron, postque ejus fata, filius Eleazar: utrisque admittere *principes tribuum ac domorum in cognationibus suis*, v. Num. I. 4. XXVI. 2. Ex. XXX. 12. unde illa Josephi interpretatio haud dubie manavit. At nostro loco, (quod in nullo rege magis, quam Davide, mireris, justamque finitram suspectionis inde materiam fumus) ne minima quidem sacerdotalis auspicii mentio apparet; contra, properata profectio, paludata ducum

corona, regionum omnium inquisitione, cunctorum finium sollicita pervestigatio, initus severe adulatorum numerus, continuumque ultra novem menses legatorum iter & agmen!

Hunc recensitionis modum sollicitudini, pavori, querelis ansam populo præbuisse, quis non sponte concedat? Atque his ex *ministris, census ipsius facies* haud obscure patescit.

Jure id, *his jam cognitis adjumentis*, colligemus ex verbo hic loci adhibito, *ἰσπείρα* quod *inspectionis, lustrationis*, cum cura non solum, sed & cum *autoritate* susceptæ notionem sinit; visitationis omne genus, triste lætumque; quæ significationes omnes optime con-

sententiam Joabi. Igitur hic egressus est,

VARIETAS LECTIIONIS.

LXX. τὸ δὲ βῆμα... τῷ Ἰωάβ) καὶ ἴσχυσε τὸ βῆμα τοῦ βασιλέως ἐπι

ANNOTATA.

spirant cum primitivo verbi sensu, quo est: *injungere alicui provinciam, mandare munus, tradere praefecturam.* V. SCHULTENS. in *Job.* p. 940. col. b.

Commodissime igitur כָּפַר de censu hoc militari adhibetur, atque generica quasi vox est, cujus formae sint כָּפַר & כָּנָה. De utraque copiose agit Ill. MICHAELIS de *censibus hebr.* §. 3. in *Commentt.* Bremæ editis 1763. 4°. p. 19. sqq.

Pris illud verbum, monet ille, non nudam tantum numerationem & nominum in tabulis descriptionem notare, sed id ipsum etiam indicare, quod *inrotulare, emdler*, Galli dicunt; pluribusque vincere studet כָּפַר de censu, ob ministerium quoddam obeundum aut suscipiendam militiam usurpari. Praeclare hoc a praeceptore nostro monetur, tumque fortassis verius etiam, si summa cautione, ad *definitos* casus haec ipsa significatio alligetur. Nam

1. Pro כָּפַר in utroque Historico כָּנָה non alternat solum, sed illud femel, hoc caeteris locis constanter

adhibetur. (Sicuti etiam prima statim, qua in V. T. comparet, vice, *Genes.* XV. 5. quod Hebraice כָּפַר est, Chaldaeo exprimitur כָּנָה.) כָּנָה autem de *militari conscriptione* aut *proprie* aut *frequentius* dici, adfruet nemo.

2. Occurrit tamen כָּנָה hac potestate I *Reg.* XX. 25. & כָּפַר haud simplici vice v. g. *Jud.* V. 14. ubi v. cel. DATHE. Hoc quippe sensu toties accipiendum erit, quoties verba adjuncta id aut *exigunt* aut saltem *ferunt*. Tum & כְּטִיבָה Arabibus *exercitum* signat; כְּטִיב igitur *conscribere, legere, cogere* armatos. Sic latine & *milites & Patres conscribi* dicuntur, neque tamen si *absolute* ponatur verbum, de *legionibus* aut *senatu* cogitari poterit; quæ observatio de כְּטִיבָה etiam valebit, quos omnino, ubi *militiæ* mentio injicitur, non *secretarios, nec cancellarios*, quod optime monet Ill. MICHAELIS, interpretabimur, sed *rei militaris praefectos*, comparandos multa ex parte commilitariis, quos in Gallia dicimus, rei bellicæ.

ψ. 5. Trajectoque Jordane, castra posuerunt ad dextram urbis Aroër (Gaditarum flumini adjacentis) & ad Jaëserem.

VARIETAS LECTIIONIS.

V. 5. f. אֶל-יַעֲרֵר (אֶל-יַעֲרֵר) Miro consensu Syrus, Arabs, plures Kennicotti codices & LXX conjunctim efferunt *Eliazar* f. *Eliezer*. Syrus præterea Aroër in *Sarubh*, Arabs in *Sarus* mutat. Vulgatus, haud spernenda lectione, per Jazer ad seq. v. trahit. — נַחֲלֵי תַגֵּר in versione latina orientalium interpretum, quos collegit Waltonus, constanter redditur *vallis*, unde tamen haud tuto concluderes, *torrentii* oppositam esse hanc vocem, aut *vallem* strictissimo sensu designare hos interpretes voluisse, cum ex elementis linguarum

ANNOTATA.

At ubi, ut *Esdra* VII. 6. 10. 12. סִפְרֵי legis mosaice occurrit (σφραγισματός) contextu & vers. Alex. ducibus, haud invitus quisque legis peritum, (v. CARPZOV. *Præl. in Godwin.* p. 131.) Theclogum igitur, eo sensu cogitabit, ut ejus opera, sicut in *explicando*, ita non raro & in *describendo* ac *recensendo* codice s. versata sit, quæ ardua in suo genere tum & honorifica inter Hebræos provincia fuit; quam priori additam non mirabitur, qui Monachorum medii ævi,

& hodiernorum etiam Cœnobitarum per Orientem instituta velit cogitare. Juxta Aramæum usum (v. EICHHORN. *Einl. ins A. T. T. II.* p. 659.) סִפְרֵי & סִפְרֵי synonymia etiam esse videntur; quo magis in his locis avocamur a *militia*. Genericum etiam פֶּקֶד de censu, ubi de bello plane non cogitabatur, adhibetur a Mose, *Exod.* XXX. 12. 13.

Quæ cuncta eo consilio a me hic posita sunt, ut memet ipsum eo providentiosem in attribuendis cui,

totamque obiit Israëliticam terram, rediit-

VARIETAS LECTIIONIS.

1026. V. ad v. 4. Sam. — *דמלכותו* *הלוהו* — *הגמל*) quod & apud

ANNOTATA.

que verbo significationibus effice-
rem, neque univérse *habere* lo-
cum, quod aliquando *habere possit*,
iusto celerius sumerem.

Non igitur tantopere verbis *פקד*,
כמה, *ספר*, solitarie positus con-
fido, sed *omni* potius orationis
textu.

Supereſt de *confilio* Davidis,
*ſcopo*que, quem hoc cenſu inten-
derit, ut diſſeramus.

Equidem de hoc negotio hanc
mihi informavi notionem. Locus
de Hebræorum cenſibus a maxima
Philologorum parte aut *minus*, aut
nimis, ad publica noſtrarum civi-
tatum inſtituta interpretando rela-
tus eſt.

Quidam enim *tabernaculi* tan-
tum, templi, ſacerdotiique me-
mores, & de *ſeniſſi* lo penſendo
unice ſolliciti, politici ſtatus vigo-
rem, exercituum robur, ſedulam
agrorum culturam, publicæque rei
per civium & numerum, & faci-
lem victum, incrementa perinde
habent; hinc in loco noſtro, cum
prætermiſſum cernunt ſacrum ve-
ſtigal, ex hoc ipſo fonte calamita-
tes omnes derivant. Sacri interim

tributi ne in altera quidem Mo-
ſaica populi numeratione ulla men-
tio extat; & inſecuta proxime ava-
ſi ſpectes, æque incompertum eſt
ſolutus ne fuerit ſemiſculus, an
non? Ac difficulter demonſtrabi-
tur, in hoc ipſo Davidico cenſu
ſolum non fuiſſe; quod dudum
vidit SEB. SCHMIDIUS noſter,
Comm. in Sam. T. II. p. 1084.
Atque omnino, ſi *λίτες* hoc, ac-
cepto a majoribus & perpetuo mo-
re, quotannis, aut ſtato alio tem-
pore, fuit appenſum, *ſubintelligi*
& h. l. potuit; ut in ſacrificiis,
quamquam diſerte non adjiciantur,
intelliguntur tamen purificatio, præ-
catio, epulum. Sin hoc tributum
ultra Moſis tempora non pertinuit,
Davidis ævo de eo nec *cogitatum*
fuiſſe liquet.

Alii igitur interpretes, hoc mo-
mento omiſſo, in Davidis cenſu
eum circumſtantiarum, publico-
rumque cenſu iorum complexum vi-
dent, qui ne avis quidem noſtris,
ineunte hoc ſæculo, ſed noſtra de-
mum ætate, quibusdam in impe-
riis, *capitationis* generalis, bel-
licæ *conſcriptionis* & *impofitionis*

II SAM. XXIV.

γ. 6. Hinc progressi in Gileaditidem & in terram Tachtim-Chodschi venerunt Da-

VARIETAS LECTIONIS.

orientalium, nec minus ex rei ipsius, atque domicilliorum, viteque generis in Oriente indole constet, נחל & quæ ipsi in cæteris dialectis respondent voces, (de arabicis v. g. vid. GOL. p. 2227. init. & 2647. fin.) depressiorem quidem, interque montes apertum locum, *vallem* igitur, innuere, sed *vallem flumine* irriguam, quæ hinc amœna sit, aut *hereditario* jure, aut alio modo accepta *habitatio*. Vallem igitur fluvii alveum & hic cogitare licet. Jonathan in Targum ad h. l. non dubitanter urbem *in medio torrentis tribus Gad*

ANNOTATA.

territoralis conjuncto nomine atque terrore, innouit. Oculatissimos esse hos viros, non nego; eorum tamen acumen temporum, morum, testimoniorum vis & ratio fugit, *politiceque* huic interpretationi non majus multo pretium figo, quam *philosophico* illi, qui, eruditæ lectionis impatiens, cuncta jam pervasit, sæculi genio, qui facta non scrutatur nec librat, sed fingit, supponit & subtilissime rationes subducit, ut solerter fumum & fabulas vendat.

Censui Davidico recte, i. e. ex ejus ipsius temporumque indole

æstimando nonnihil, opinor, sequentes positiones inservient.

1. Redemtionis illud pretium mosaicum s. semicelus nec ante remissionem a Davide imperatam, nec populo lustrato penaque regi jam indicta, commemoratur. Utrique igitur non spectatur. Ex *jure* s. lege spectari, necessum non fuit. In *facto* nil positum reperimus. Si *solvit* censum Davides, in hoc culpam non meruit: si *neglexit*, pensasset. Profecto pensasset, qui extruendo templo tot bello paceque thesauros collegit, nec hac ipsa ædificatione quidquam in omni
vita

que Hierosolymam.

VARIETAS LECTIÖNIS.

BERITINGERUM uncis inclusum, penitus exulat, ut & in Vatic. — *הבר) אביר* Ber.

ANNOTATA.

vita antiquius habuit *). Ad aliam igitur rei causam investigandam ablegamur.

2. Numerationis Davidicæ eam extitisse faciem oportet, quæ Joabum, quæ rei militaris tribunumque præfectos, quæ ipsum denique populum dolore, metu, indignatione commoveret. Prius ex v. 3. posterius ex 5. colligitur. Castrametationis, militarisque apparatus ibi mentio fit. At bellicæ hæc minæ per totam Israëlitis historiam hac sola vice comparent; & sive ab exordio iussas, quod verosimilius est, sive obtinente jam numeratione edictas velis, apertum prostant aut regie acerbitalis, aut turbarum per provincias ortarum documentum.

3. Hæc ipsa in numerationis modo inclementia & asperitas, tribunorumque & populi in *renitendo* consensus, *finem*, quem hoc tumultuario censu Rex intenderat, non obscure produnt. Quid rebus suis sperare, quid tremere, quid omnino augurari animisque præfagire, his positis, consentaneum erat?

Hoc patefacto, revelatum simul Davidis consilium erit. Facem præferunt Israëlitarum sacri annales. Hi, quod vulgo non attenditur, (quamquam copiose hunc locum prosecutus sit MICHAELIS *Mof. Recht* §. 54. fgg. ipse tamen in censu explicando horum a se præceptorum immemor,) annales igitur Judæorum de *fundamentali*

*) Lepidissimum hinc mihi visum *Delanii* commentum, qui, cum & ipse, non minus ac alii interpretes, in hoc loco explicando hæretet, atque a seculo omisso malum omne repeteret, tandem mirabili percitus ira exclamat: *Warum bezahlte dann David das Heboffer nicht? Er hielt eine Festienz für ein geringeres Uebel, als die unmassige Bereicherung der Priestersehaft. Leben Davids, P. III. p. 316.* Hujus generis plura viro aliquo docto & sagaci excederunt: sic p. 314. Davidem Tyri ac Sidonis dominum constituit, cæc.

II SAM. XXIV.

nam - Jaanam , atque itinere ad Sidonem flexo

VARIETAS LECTIIONIS.

collocat. Torrentem hunc Arnonem fuisse verosimillimum est. Vid. RELANDI *Palest.* T. II. p. 582. Sed בְּרוֹחַ illud haud necesse est, ut presse & ad litteram accipiamus, quod cum & linguæ usus in tot aliis locis vetat, tum præcipue hic nos in viam ducit Deut. II. 36. IV. 48. ubi, quod nostro loco בְּרֹחַ dicitur, est עַל שְׂפֵתָיו ad ripam; oppidum igitur innuit ad ripam Arnonis situm in tribu Gadensi? Ill. MICHAELIS in notis ad vers. germ. h. l. urbem in insula collocat fluvii Gad, qui idem sit cum Arnone. Sic fere & cel. DATHE. De Ar-

ANNOTATA.

quadam & regia lege loquuntur, quæ constans principum, aut populi saltem in æstimandis principibus, fuerit norma. Hæc sacra imperii ancora ab antiquissimis inde temporibus in futuros usus a Mose jam delineata extat Deut. XVII. 14 — 20. atque bipartitum publici privatiq; officii, quo & regnum & aninus principis gubernaretur, codicem offert. *Modestia* inprimis, quæ præsentis Numinis, & primitivæ hominum æqualitatis nunquam non memorem sese præstet, commendatur summo imperanti. (v. 20.)

Hinc est, quod, cum diadema SAULI collatum legimus, simul commemorentur (I Sam. X. 25.) *Pacta Conventa*, interprete Samuele cum novo rege inita, solemnique ritu scriniis tradita sanctuarii.

Ejusmodi quoque gubernandi formulæ (capitulationi, quam dicimus) adstrictum Davidem fuisse, disertissimis verbis proditur II Sam. V. 3. cf. I Chron. XII. 23. Iqq. *Fædus* enim ictum videmus Davidem inter undecimque tribuum Proceres (Status, Legatos). Capita ipsa fæderis & condiciones

I CHRON. XXI

ANNOTATA.

figillatim haud afferunt. Consentaneum tamen est, ut nobis persuadeamus, eas, seu rivos, ex prisco illo sacroque mosaico fonte manasse, nulloque modo regem a magnanimo illo pudore, parentique subditis animo avocaturas fuisse.

Sed hunc ipsum, qui sacro-factus esse debuerat, limitem migrasse Davides videtur. Is enim primus non solum cohortem praetoriam Cerethos illos & Phelethos s. Crethi & Plethi II Sam. VIII. 18. & XX. 23.) satelites aluit; sed praeterea primus etiam stationarium eoque sensu perpetuum militem instituit. (Non enim video, quo jure, si temporum bene memor esse velis, hanc militiae designationem quidam averferunt interpretes, v. g. DIEDRICHS ad *Chandleri vitam Davidis*, p. 239.)

Qualibet ex tribu Rex turmam, ut vulgatus habet, seu legionem potius vicies quater mille militum selegit, quorum singulae per mensis spatium ad stipendia forte & alia, atque omnino ea, quae nos dicimus, civilia aut publica servitia obeunda tenebantur. Ex his jam exercitus conficitur ducenties octuagies octies mille armorum. Publico huic splendori onerique pares ut essent reditus regii, undique quotannis congesta frugum, gregum, olei, vini insigni moe, magnopere auctum videmus pro-

prium & peculiare regis patrimonium, (bona domanialia) I Chron. XXVII. 25. seq.

Jam, his politis, quodnam regis, subditos tam accurate recensentis, consilium fuisse conjiciemus? Qui certi penitusque explorati aliquid hic decernere audent, si non recordantur, regem ipsum callide mentis suae veram sententiam tenuisse. Qui de militari quadam Davidis expeditione cogitant, non quidem omnino adversarium, sed nec levissimo indice patrocinantem sibi textum habent. Qui Davidis factum incusant, (ut inter Judaeos & Christianos plerique) rem non falsam sed nec plenarie veram divinare videntur. Qui, cum Ill. MICHAELIS (*Comment. cit. de censu* p. 25.) id voluisse regem asserunt, ut sublimi cuncti certo anni tempore in armis essent, ac servitia ipsi praestarent, quam maxime accedere vero, nimium tamen confidenter id ponere dici forsitan poterunt. Alii, nec praeter rem, nova tributa suspicantur, quam sententiam prioris opinionis quasi collarium jam protulit *Petrus Martyr* (apud *Schotan Hist. Eccles. V. T.* Vol. II. p. 741.)

Plenissime ac tutillime hic verfabuntur illi, qui totam anplexu regis indies asperioris, graviusque semper, ut fieri solet, ruentis imaginem, ipsum ex ipso, atque e

¶ 7. perrexerunt ad castellum oppositum Tyro, urbesque Hevitarum & Cananæo-

VARIETAS LECTIIONIS.

none certū fumus ex locis cit. illam vero Arnonis & Gadī synonymiam undenam demonstratam ibimus? & cur demonstratum iremus, cum גַּדִּיתָר Gaditarum fluvius ex ipso locorum situ aperte intelligendus videatur?

V. 6. Tædet omnes illas immutationes, aberrationes & oscitantias congerere, quæ in locorum nominibus impigre cumularunt LXX utriusque recensionis, Complutenfis codex, cæteri. Hæc forte fluctuatio, quæ antiquitus jam in

ANNOTATA.

durioꝛe nunc ejus regimine tum imperatum censum, simulque principum populique suspiciones & querelas declarant. Suspiciones ea cuncta continebunt, quæ supra attulimus; his inter se junctis cumulatisque, perque metum partim, partim & malignitatem auctis, nidentur Israëlitarum acerbæ querelæ.

Atque hanc rerum seriem a me non temere fingi, facile is mihi lector concedat, qui, rerum Judaicarum peritus, *Salomonem* in tuetur, sensimque sub eo crescentem imperii inclementiam expendit. Is enim Rex, & ipse solenniter a patre commendatus imperii

Magnatibus, (I *Chron.* XXVIII.) avide tamen atque intemperanter infinitam auri per publicanos coacti vim fisco quotannis addixit, (I *Reg.* X. 14. 15.) multa præterea alia in regis domus subsidium, distributis per cunctos imperii fines præfectis, sibi sumsit, corrasit (I *Reg.* IV.) quod pravum desiderium, si jam Davidis animum sollicitasse & ad hunc censum impulsisse dicamus, nil ab historica verisimilitudine valde alienum protulerimus, nil, quod non insecuta proxime tempora confirmant.

Post Salomonis enim mortem, *Rehabeam* effuse petulanterque sic

I. CHRON. XXI.

ANNOTATA.

vus, a regni ordinibus decoris officiique sui commonefactus (I Reg. XII.) cum iustiffimæ voci feroces minas opponeret, ferale exortum est Ifraëlitici regni divortium; atque ne omnino de doloris difcidiique cauffa, alta mente apud Ifraëlitas repofita, dubitare queas, vide, in quem tunc potiffimum popularis ira debacchara fuerit? *tributorum præfeñus* is est. (Ibid. §. 18.) Is lapidibus obrutus a turba, diffludentis olim Joabj iudicium funere fuo confirmavit; nosque ulterioris in cenfum inquifitionis cura exfolvit. Addamus hoc unum: fi *intra peñus Davidis*, cenfus confilium fubftitit, *conjiçci* quidem illud, at a nullo hiftoricorum *affeverari* potuit. In *vulgus notum*, fi ftatus, tum ob *hoc ipfum*, tum per *venerationem*, qua Davidem & coævi profecuti funt, & pofteri, omiffa dici cauffa potest, quæ odii & averfationis pleniffima fit.

Ad II Sam. XXIV. §. 7. *Castellum oppofitum Tyro*) Verteram ftatim cum pluribus interpretibus: *munitiones Tyri*; ut nobiliffimum illud intelligatur emporium, quod a mirandis fuis, quibus natura & arte inftitutum fuit, propugnaculis hoc fortitum epitheton fuerit, quo, κατ' ἐξοχην quali, *munita urbs*, celebre *caftellum* nuncuparetur, idque a Judeo præcipue hiftorico, cui hoc bellici præfidij ge-

nus ex gentis fuæ confuetudine non nimis familiare fuit. Sic & *Aquila* atque *Symmachus* cepiffæ videntur. Epithetorum præterea ufus in aliis etiam urbibus infignientis haud infrequens est. *Sidon* interdum *Rabba* dicitur, *ampla*, *vafsa*. (nifi hoc ipfum nomen *caput* potius regionis denotare velis; unde *Rabba*, eminenti fenfu, non cognomen tantum, fed nomen ipfum urbium, quæ metropoles funt. V. WELL'S *Geogr. des A. u. N. Test.* p. 572.) Cogitari igitur poffet de munimentis Tyri; ab ea præcipue parte, qua continentem fpectabat.

At rem accuratius retractanti, ille fe mihi maxime nodus obtulit, quod eodem plane compositionis modo hæc vox *Jof. XIX. 29.* occurrat, quo tamen loco neque *Palætyrus* in continenti, neque *Tyros infula*, neque *Tyros continenti junctæ*, ex rationibus chronologicis intelligi potest, cum hæc poftrema Alexandro demum debeatur, & ipfa Tyriorum urbs non nifi ducentis quadraginta annis ante templum Salomonis e- ftituta fit. V. JOSEPH. *Ant. Jud.* VIII. 3. Recidimus igitur ad *Palætyrum*, cujus quidem nomen, efflorefcens ex ruderibus alud, in infula, oppidum fuapte natura arguit, quod & diferte Hiftorici referunt. Hæc igitur fragmenta, hoc

II SAM. XXIV.

rum omnes, unde ad Beersebam usque, australem Judææ limitem, descenderunt.

ψ. 8. Sic cuncto regno perlustrato, post novem menses & viginti dies Hierosolyam redierunt.

VARIETAS LECTIONIS.

codicibus obtinuisse videtur, Syrum Arabemque induxit, ut totum versum supprimerent, sola Sidonis mentione relicta. — Jonathan Tyrum omittit. LXX מְכַצֵּר nomine proprio מְכַצֵּר efferunt, quod & illi GROTIUS probatur, qui ad hunc locum: "Rectius Græci nomen loci proprium hic „ponunt Μελιττα Τύρου, quod & restituendum in Græco Jos. „XIX. 29.„ (ubi omnino mire turbatus est uterque & præcipue Vaticanus codex.) Ex incuria insuper ex Juda *Jordanem* efficiunt LXX. Syrus & Arabs iter Joabi singularem in modum invertunt. Omnino in Geographicis non pauca hic restituenda & emendanda superfunt. Ex Cod. 23. quasdam lectiones affert KENNICOTTUS, quæ non tam varietatem textus, quam interpretationem spectant; ad glossarum genus referenda.

ANNOTATA.

urbis cadaver intelligemus? Farum Davidis ævo & occupatam & cetorum appellatione tam lacerum lebratam hanc ipsam insulam novimus! His argumentis, ex temporum

I CHRON. XXI.

ANNOTATA.

ratione desumptis, novum accedere munimen videtur, ex collato loco Josuæ cum *Jud. I. 31.* ubi recensentur urbes, quas Ascheritarum tribus expugnare non valuit. At, quod jure mireris, omnium nobilissimæ urbis, *Tyri*, nulla prorsus mentio injicitur, cum tamen oppida longe minus clara, ab Israëlitis nunquam subacta diserte nominentur. Observavit hoc accuratus antiquitatis indagator *Hadr. RERLANDUS* in *Palest. T. II. p. 1047.*

Addo, suboluisse hoc jam gæco Josuæ interpreti, qui hinc, medelam scilicet loco facturus, lacunam intrepide explet, & textui inserit *κατοικουύρας Δωρ.* Sed hoc sibi temere sumsit, nec unica hæc est ejusdem versus interpolatio.

Hac ratione nec vetustum in Tyri vicinia oppidum aut castellum quoddam hoc loco intelligi facile poterit. Superest ut urbem intelligamus in Ascheritarum dititionem, per se incelebrem, sed hoc tamen loco, ut regni terminum, in Canaanis descriptione commemorandam.

Hæc etiam GROTIO sententia,

aut huic vicina, placuisse videtur. *Μαλακ* interpretis græci, interpretis quidem fluctuationem, (qui, ubi se expedite nequit, ex appellativis *propria* condere solet,) at id simul arguit, nec eum de ipsa Tyro hoc nomen cepisse.

Cæterum nec linguæ rationes prohibent, quo minus *צור צור* de munimento in rupe exstructo, aut in genere de castello valde munito, (*εχυρωματι*) aut de munitis imperii finibus Tyrum versus intelligamus. Sed de *conjectura* hæc sufficiant.

Urbes Hevitarum & Canaanorum) Oppida nimirum quæ olim in Hevitarum & Phœnicum (vid. GROT. ad *Matth. XV. 22.*) potestate fuerunt. Hoc ipsum, quod nonnisi subiecta Davidi loca excitantur, suspicionem quam modo proposuimus, confirmare videtur.

Ad *v. 8. Cuncto regno perlustrato*) Regni universitas ponitur pro *maxima* ejus parte. Non enim census initus in tribubus Benjamin & Levi; v. l. parall. Sic commode accidit, ut in antecessum numeris adueciamus *rotundis*.

II SAM. XXIV.

ψ. 9. Tradidit tunc Joab numerum po-

VARIETAS LECTIONIS.

LXX & Vulg. in fine versus denuo exprimunt מלל *avš'gār* מלל *avš'gār*, pugnatorum. Sic & Compl. מלל in medio versus quinque Codices Kennicotti omittunt. Plurium præterea codicum omissiones ad hunc versum annotat Kennicott, sed quæ pugnam non expediunt, partim etiam absfona sunt, ut omiffum סמורת in Israël & אלה in Juda. Irenicos potius hic conatus, quam varias lectiones proprio sensu, agnosces. Hac etiam de מלל addito & demto valent; cum antiquitus

ANNOTATA.

Ad II Sam. XXIV. ψ. 9.) Accedimus jam ad locum tot interpretum conjecturis tentatum, tot illustrationibus cumulatum, aut obfcuratum, difficile ut fit, tremulæ, qua forfan fruebare, hinc, has inter nebulas, quibus alter alteri officit, non penitus amittere usuram. Interim, ex tortuoso hoc & inameno itinere redux, quid hinc inde in loci nostri præsidium repererim, communicare cum lectoribus, &, quibus volupe est, sarcinulas meas explicare, meæ jam esse provinciæ reor; præsertim, dum, unicum sic locum evolvendo, similitum aliquot, qui nos in hoc capite manent, eadem opera interpretationem paramus.

Recensiti populi numerus ab utroque scriptore diversissimis omnino & vehementer inter se discrepantibus summis effertur.

II Sam. XXIV.	I Chron. XXI.
Israëlis 800,000.	1,100,000.
Judæ 500,000.	470,000.
1,300,000.	1,570,000.

I. Jam optio nobis datur, utrum malimus exquisitam hanc lectionis varietatem *viti*o tribuere librariorum, an vero, in *concordiam* redire hæc loca & conciliari posse, asserere malimus, an denique, tertium quoddam, cui locus forfan erit, remedium eligere?

Qua in disceptatione ne nobis scrupulus injiciatur, quasi divina librorum

I CHRON. XXI.

ϑ. 5. Tradidit tunc Joab numerum populi recensiti Davidi. Israëlicitarum omnium,

VARIETAS LECTIONIS.

V. 5. Επισπασμένων μετρησεν) COMPLUT. σπασμένων ἰσμερσάντων. ficque & altero loco. — ὀρθοῦσιν) COMPLUT. quoque sic habet, ut margo Breiting, i. e. ut Codex, cujus quamvis manifesto vitiosa lectio, indicatur tamen. — Vulg. de Juda autem quadringenta. Veteres quædam editiones per incuriam

ANNOTATA.

librorum sacrorum labefactetur auctoritas, ni, quoquo modo, amice inter se hæc loca conspirare vicerrimus, prius illud statim attingamus:

1. *Incuria libroriorum nil detrahi Scripturæ sanctitati posse*; hoc æquillimos quosque & pientissimos interpretes largitos semper fuisse. 2. Communem hanc relique ipsius indoli inhærentem omnium librorum fortem esse, cui Deus miraculo intercedere e sua sapientia haud esse judicavit. 3. Quæri porro, non de morum aliquo gravi præcepto, sed de singulari factò aut numero. 4. Tandem plura passim exstare in codice sacro talis varietatis exempla, quæ non facile quisquam negarit, nec jure quisquam reformidet.

Hæc si censendi ratio firmitus latiusque apud hominum animos ob-

tineret, ex altera parte multorum cavillis, ex altera contortis multis pieque spinosis interpretationibus res theologica feliciter careret.

Primum, quod posui, membrum, itemque *tertium*, confirmatione haud egent. Desideranti tamen satisfaciet SCHULTENSIVS *Diss. de integr. textus Hebr.* cujus, quæ huc pertinent, verba affert quoque KENNICOTT in *Diss. gener. in V. T.* pag. 286. sq. ed. Brunsv. De numeris atque nominibus propriis WALTON in *Proleg. ad Polygl.* p. 41. & alii agunt.

Secundi momenti veritatem abunde demonstratum eunt criticorum libri, quos non omittet, qui accuratæ interpretationis usum sibi & exercitationem mature parare velit.

Sed hoc varietatis genus late pa-

puli recensiti regi. Israëlitarum erant octin-

VARIETAS LECTIONIS.

jam nodum tam inæqualis numeri quidam ita solvere tentarint, ut altero loco *hominum* tantum, altero *fortium* hominum rationem haberi dicerent, (quod & inter recentiores DELANY egit, *Biogr. David.* p. 306. armis haud victricibus; nec felicior OSIANDER in *Bibl. Illustr.* T.I. p. 686.) qua in re severius agunt & religiosius interpretes Orientis. THEODORETUS eandem summam, sed aliter distributam, Israëlis quippe nongenta millia, Judæ quadringenta refert,

ANNOTATA.

Unum igitur alterumve exemplum, quod propositam nobis materiam proprius tangat, feligamus. A scriptis codicibus parum vidimus opis nobis afferri ad hoc componendum discrimen; nec fere nili transfusam lectionem Chronicorum in libros Samuelis, & vice versa, nobis fisti, quo ipso veræ differentiae confessionem habemus, non solutionem.

Geminum huic nodum reperio in *Diodoro Siculo* L. XIII. c. 84. ed. Wesseling. T. I. p. 609. Agrigentinorum ibi numerus initur, & quidem florentissimo eorum tempore, Olymp. XCIII. Numerantur ultra viginti millia civium; adjunctis vero peregrinis non paucio-

res æstimantur *ducentis millibus*. Favent lectioni Codices; favere alia etiam auctorum loca videntur, quæ *Wesselingius* profert. Aegre tamen sibi prudens lector persuadebit, advenarum numerum tot partibus civis ipsos superasse, si vel maxime fervorum quoque familias in auxilium voces. Medicinam hinc loco facere *Clyverius*, *Bochartus* alii-que tentarunt. Vides, haud infrequenter talia occurrere.

Quin in ipso loco nostro commemorando, dum ambigitur de numeris, in iis ipsis peccatum est a scriptoribus quibusdam, aut eorum saltem descriptoribus. Sic in Suidæ priorie glossa vocis *Δαδίδ* numerus militum exhibetur: *μυριάδες τ λ β*

I CHRON. XXI.

qui arma ferre possent, erant undecies centena millia; Judæorum autem quadringen-

VARIETAS LECTIONIS.

habent: *trecenta*; quod indicat & merito rejicit FRANC. LUCAS BRUGENSIS in *delectu Romanarum correctionum*, ad edit. Vulg. Comparat hic delectus, tum in multis Vulg. edd. tum plenissime apud SABATIER, quem v. *T. I.* p. 652. —

ANNOTATA.

(ter millena, ter centena & viginti millia). Cedrenus autem, unica littera, σ pro τ posita (σ λ β) millena calculo demit.

Ejusmodi exempla omnibus, qui veteres libros terunt, litterato Theologo e *Josephi*, v. g. lectione, non pauca succurrent. Prima statim ejus pagina documento esse potest insignis discrepantiæ, quæ ex notis litterarum exoriri per librariorum possit. Adde *ejusdem Ant. Jud.* VIII. 3. 1. & ibi RELAND. &c.

Nec mirabitur hoc scripturæ phenomenon, qui memoria recollere velit, notis numericis, vel si mavis, litteris ipsis, scribas, nominatim apud Hebræos, in numericis efferendis, usos fuisse. V. VOGEL ad *Cappelli Crit.* S. T. I. p. 104. LILIENTHAL'S *gute Sache* &c. T. XIV. p. 954. not. EICHORN. *Einleit. ins A. Test.* T. I.

pag. 184. BRUNS. ad *Kennicotti Diss. gen.* p. 55.

Sic aditus nobis patefactus ad *quartum* illud, quod postulavimus, cujusque usus in observando triplex esse potest.

1. Ejusmodi sæpe numeri in Codice S. comparent, de quibus, an genuinam ac primitivam scripturam referant, nec ne, jure dubitari potest. Huc pertinere videtur *Num.* III. 28. ubi vid. III. MICHAELIS; II *Chron.* XVII. 14—19. v. WARNEROS *hebr. Alterth.* pag. 181. *Efsaj.* VII. 8. v. Ven. KOPPE ad *Lovothii Efsaj.* h. l. Aliorum exemplorum amplissimam messem congessit CAPPELLUS in *Crit.* S. nimius forsitan in hoc genere, cum, ut recte observat SCHARFENBERG in *praf. T. II.* sæpe non tam *lectionis* varietas adit, quam *interpretationis*. In per-

II SAM. XXIV.

genta millia hominum, qui arma ferre

VARIETAS LECTIONIS.

quæ, ut diferte ex cod. Coislin. refert MONTFAUCON, lectio THEODOTIONIS quoque fuit. Mutata hæc videntur, ad calculum JOSEPHI, *Ant. Jud.* VII. 13. 1. ed. Hav. T.I. p. 403. qui hæc, ut opinor, non ad codicum hebræorum fidem ponit, sed quo, ex more suo, probabiliorem lectoribus rem faciat; hinc arbitror optime intelligi posse, cur ille, qui alias tam ubere floridoque stylo res Judæorum perfequitur, tam festinanter populi numerationem, arcæ pretium &c.

ANNOTATA.

multis tamen lectionem in mendo cubare, evidenter evincit.

2. *Numerus rotundus* sæpe ponitur, ubi ex summo rigore alium expectare potuisses; v. g. II *Sam.* XIX. 43. cf. Cl. HETZEL ad *Num.* I. 2. Ejusmodi quid in thesauro, qui templo extruendo paratus fuit, suspicatur non immerito Cl. KLEU-
NER in *Salom. Denkwürd.* int. Sic & plures jam olim eruditi. v. Cel. DATHS ad I *Chron.* XXIX. 7.

3. In ipsis, quos tractamus, libris parallelis, tales discrepantiæ occurrunt, quas *difficiliter*, aut potius, *plane non conciliaveris*; quæ igitur vel *apographorum sphalmata*, vel *autographorum ex diversis fontibus ductorum dif-*

sidia, arguunt. V. II *Sam.* XXIII. 8 — 39. coll. I *Chron.* XI. 10 — 47. & ibi H. MICHAELIS.

Dubium etiam ille movet ad II *Chron.* II. 16. sed quod, ipso factente, insuperabile non est: cf. Idem ad I *Sam.* XVIII. 19. de horum librorum interpolationibus, qui locus late patet, Mosaisca jam scripta tangit, & a venerandis illis antiquitatis monumentis per omnes, historicos præcipue, libros pertinet. His ut se difficultatibus exfolvat, nimium parabili medio utitur interdum Vaticanus *ῥα* LXX codex. Omittit, quæ ipsi videntur *ἄρθρα* esse. v. Ill. MICHAELIS *Anhang zum XII. Th. der orient. u. exeg. Bibl.* p. 196. qui libellus

I CHRON. XXI.

ta & septuaginta millia, armis ferendis idonea.

VARIETAS LECTIONIS.

CEDRENUS *Hist. comp.* p. 71. cum in primordio eventus hujus de censu, lectioni librorum Sam. magis adhæreat, hoc versu Chronica potissimum sequitur. Incipit ab *ἦν πᾶς*. Loco prioris *μᾶλλον* habet *περισσότερον*: dein *ὁρδόμενον*, ut marg. Breiting.

ANNOTATA.

ad rem, quam tractamus, lectu perutilis erit.

Sed plenissime hunc locum persecutus est, & fidem haud ambigam huic asserto fecit KENNICOTTUS in *Diff. super ratione textus hebr.* a Ven. G. A. TELLERO latina facta, cujus prior pars perpetuam collationem II Sam. V. & I Chron. XI. instituit. (Sicque KENNICOTTUS spem non fefellit, quam de eo conceperat TÖELNER, *vermischte Aufsätze*, T. II. P. II. p. 108.)

Hæc præmonenda esse censuimus, non modo, quia universe aut cognitu aut retractatu utilia sint, sed quia his ipsis, in capitis nostri enarratione, aliquoties mox usuri sumus; inprimis autem, quia de hac descriptionis aberratione, ceu re nec improbabili profus, nec pro-

fana, persuasi semel, simul & perversam illam constantiam abjicimus, qua taciti nobiscum pacificimus, quibuscumque armis, levissimis etiam, & propugnare & vindicare velle, quæ nec nobis ipsis explorata, atque, si propius adstes, aut actuarii alicujus meræ oscitantie, aut ex alio fonte declaranda discrimina sint. Nos igitur, hanc malam religionem exuti, atque, quam demum cunque in partem lanx propendeat, æquo animo expectantes, iustremus jam, quæ ab eruditis ad hunc locum allata sunt, quæ, si ita se nobis probabunt, ut & *citra defensionis necessitatem* ea amplecteremur, amplectamur; sin minus, dictantis aut excipientis scribæ incuria, æquum non est, ut tot legentium millibus, per tot sæculorum se-

possent; Judæorum autem quingenta millia.

VARIETAS LECTIIONIS.

expediat. ZONARAS *Annal.* T. I. L. II. p. 84. edit. Du Fresnoy Paris. in numero inito a Joabo consentit cum fonte hebræo & verbis etiam fatis iisdem cum LXX utitur. Aperte eandem is recensionem secutus est, quam tamen in epitomen contraxit. En versum: Ην ὁ ἀριθμὸς Ἰσραὴλ ἐκτασίων χιλιάδων,

ANNOTATA.

riem, angorem creet aut molestiam.

II. Varias doctorum sententias, sicque *Historiam* hujus loci *litterariam* dedere PFEIFFER in *Dub. vex.* p. 462. LILIENTHAL *gute Sache der Offenb.* T. III. p. 217. Auctor sylloges quæ Quedlinburgi prodit a. 1779 sub inscriptione: *Die vereinigten Widersprüche der Bibel*, T. II. p. 351. &c.

Sunt inter has opiniones, quæ tenuem nimis veri speciem præ se ferunt: v. g. de non numeratis tribubus Benjamin & Levi, quod verissimum est, sed apertissime etiam, tum apud Samuelem, tum in Hagiographis declaratur; par igitur utrinque ratio, quæ hinc ad dirimendam litem nil confert. Nec majoris ponderis videtur hypothesis illa de gemino, quem intruxerit Joab, catalogo: "cogitabat enim," (ut candidè habet R.

Kimchi apud *Schotanum* p. 742.)

„si pauciores rex recipiat, bene est; sin minus, plures habeat." Sed in ancipiti positas esse duas has tabulas, quis non videt, cum nullum uspiam earum vestigium deprehendatur, nec vero etiam in re tam serâ hoc ludicrum magnopere se cuiquam sit probaturum. Hinc, ut emendet, quamvis hoc ipso se hæere fateatur, *Kimchi* addit, altero loco omnes, altero eos tantum in tabulas relatos fuisse, qui cladi superstitès fuerint: in qua utraque hypothesi *Kimchio* prævit *HIERONYMUS* in *Quest. Hebr. Opp.* T. I. p. 402. & 408. Illam de binis tabulis opinionem paululum inflectit, duce, ut videtur, *Cel. BAUMGARTEN* ad *Allg. W. G. T.* III. p. 350. Ven. *BASTHOLM* *Gesch. der Juden, aus dem Dänischen übersetzt von Markus*, T. II. pag. 250. & provocat ad I

ψ. 6. Quos inter Levitæ & Benjamin

VARIETAS LECTIIONIS.

V. 6. Καὶ τὸν Λεβὶ) CEDR. τὸν δὲ Λεβὶ — τὸν Βενιαμὴν) COMPL.
 Βενιαμὴν — ἐν μέσῳ αὐτῶν) CEDR. omittit — πρὸς ἰσραὴλ) COM-
 PLUT. κατήσχυεν — τὸν ἰσραὴλ) COMPL. πρὸς ἰσραὴλ. Vulg. Joab

ANNOTATA.

Chron. V. 17. ast diversissima ibi populi recensio est, & in ipso nomine *Jothani*, si chronologiam confulas, vitium inesse videtur.

His igitur prætermisiss, probabiliore tantum sententias sistimus.

1. Quod diversitatem Israelis, i. e. omnium, Juda excepto, tribuum atinet; apud *Sam.* vis ingens *peregrinorum* in censum non venit, quorum rationem alter Historicus habet. Judæorum vero diversitas ita componenda, ut altero loco *definitus*, altero *rotundus* numerus fumatur.

Recurrit hic, quod supra de Agrigentinis retulimus. Sed cui non suspicionem movebit prægrandis hæc copia peregrinorum, qui trecenties mille aquarent? Obstat præterea, quod idem ille Ephemeridum auctor, qui non præterisisse peregrinos fumitur, insequenti mox capite (*I Chron. XXII. 2.*) diserte *peculiarem censum* referat *peregrinorum*, numero quidem illuc loci non addito, quem tamen,

admisso etiam aliquo discrimine, conicere ex repetito Salomonis censu (*II Chron. II. 17. 18.*) possumus: atqui hic numerus, si vel maxime *separatim* colligeretur, & exciperetur præterea Judæa tribus, non fere nisi *dimidium* conficit ejus, quem illa hypothesis possit; quare miror, virum in calculis exercitatissimum, *J. G. FRANKIUM*, in *Novo Syst. Chronol.* p. 259. huic quoque sententiæ accessisse.

Facilius procedit alterum membrum. Triginta enim hominum millia, in illa Judæica tribus amplitudine, soli fertilitate, regis contribulis amore, possunt fortassis, ab Historico præsertim ejusdem civitatis, qui in suos potius, quam Ephraimitas, liberalis esset, in pleni rotundique numeri honorem, mantissæ instar adjici.

2. Alii ad *legionarios* illos confugiunt, de quibus supra dictum est. Ex quavis tribu vicies quater mille, duodecies aucti efficiunt

II SAM. XXIV.

VARIETAS LECTIONIS.

ἀνδρῶν δυνάμεις, σπαιμένων ῥομφαίων. καὶ πεντακοσίων χιλιάδων
 ἀνδρῶν μαχητῶν τῶν ἐξ Ἰούδα φυλῆς. — πρὸς τὸν βασιλέα, quod
 LXX habent, mutat COMPL. in τῷ βασιλεῖ — ἐγένετο Ἰσραὴλ)
 ἦν Ἰσραὴλ — σπαιμένων) ἐσπαιμένων. v. & supra. CEDREN *Hist.*

ANNOTATA.

ducenties octogies octies mille. Collatarius praeterea ex ducum & praefectorum omnis ordinis segregato numero si adjiciatur, emergit illud ipsum numeri caput, quod rotundo ore per trecenties mille efferrī possit. Hos jam, regi quippe viritum notos, non est ut denuo numeratos credamus; equum autem erat, eos tribus illis, e quibus eorum longe maxima pars conscripta erat, i. e. Israeli, ut propriae sedi, accrescere. Hoc modo intelligitur prioris summae discrepantia, majoris nimirum aut minoris, prout aut addere aut demere legiones lubebat.

Census autem tribus Judae conciliabitur earundem legionum ministerio. Quae enim hac ex tribu collecta fuit manus, si caeteris, i. e. quadringentis septuaginta millibus addas, accedas ad summam, quae exhibetur in libro Samuelis; civium autem nudus numerus respicitur in Ephemeridibus.

Hic solvendae quaestionis modus a pluribus jam Judaeorum magistris probatus fuit; R. *Elieser*, *Kim-*

chi, novissime *Abendana*. Profert quoque R. *Josua* Levita in *מגילת חרות* ap. BASHUYSEN in *Clave Talmud.* p. 236. Inter Christianos patrocinantur praecleara nomina BOCHARTI in *Hieroz.* T. I. p. 376. ed. Lond. GROTII ad h. I. LIGHTFOOTI in *Chronicis temporum*, Opp. T. I. p. 69. qui omnium diligentissime in hac oranda causa versatus est. Sic & TREMELLIUS, CALOVIVS ad h. l. ex parte etiam BAUMGARTEN ad *Allg. Welt-Gesch.* l. c. p. 349. Horum plerique locum I *Paralipom.* XXVII. 1. tanquam defensionis aram amplectuntur.

Posteriorem hujus hypotheseos partem, quae numerum Judae spectat, noster quoque SEB. SCHMIDIVS in *Sam.* T. II. p. 1073. adjectoque stipendiarios milites putat, quod semper in tribu Juda apud regem versarentur. In Israelis numero quod excedit, peregrinorum multitudini tribuit, sicque prioris sententiae favet, argumentis adductus, in quibus equidem acquiescere nequeo.

Huc

ne comprehensi quidem erant, cum totum hoc regis consilium Joabo displiceret.

VARIETAS LECTIIONIS.

invitus exsequebatur regis imperium. Pulcre! ut totus hic liber latinitatis multo probatoris est, quam plures aliae Bibliorum partes. Interim **כנני** longe fortius est.

V. 7. *Εναντίον*) COMPL. *ἐνώπιον* — *πρὸ τοῦ παράμαλτος τούτου*) COMPL. *πρὸ τοῦ λόγου τούτου*. CEDR. plane omittit. — *τὸν Ἰσραὴλ*) CEDREN. *καθ' ἕνα Δαβὶδ αὐτόν*. & sic redit in textum Sam.V. 10.

ANNOTATA.

Huic tamen universae sententiae, quamvis prima fronte blandientem esse non negaverim, adversantur non pauca. Cur enim tam parum sibi constitisse eundem scriptorem putemus, ut in altero censu respexerit, in altero neglexerit legionarios milites? Dein—si horum ratio habetur; quare ne minima quidem Crethæorum & Plethæorum facta mentio est? E decem tribubus longe maxima pars conscripta! Largimur. Sed Benjamin & Levi non censentur; earum igitur tribuum summa perit numero universo: peregrinos, dispersos quidem illos per omnes fuisse tribus concedimus, minori tamen numero per illas, quæ rusticae & pascuarie rei deditæ erant, majori versus maritimam oram, maximo in regni metropoli, opulentissima, hinc & operarum maxime indiga urbe, quæ per id præcipue tempus ædificandi templi fama undi-

que omnes alliceret. V. I *Chron.* XXII. 2. quo ipso parum juvatur prior illa de complemento per peregrinos efficiendo conjectura.

Ita in *negando* multa nos juvant, non æque felices in *ajendo* futuros. Dum lætius affulgetur jubar, sequentibus interim fruiere mecum.

1. Diffonus quidem summopere uterque calculus. Quid tamen, si uterque pulcre haberet? Operi artificios, si vel minimus articulus deccedit, cuncta videtur deformis atque indigesta fabrica esse; id quod de nulla re magis, quam de subducendis rationibus valet. Earum ineundarum, si rationes vel tantillum *diverse* fuerunt, non potest non populi *universi* vehementer discrepare *summa*, nec ulla tamen reapse adesse contradictio; deest tantum nobis initi calculi *mensura*. Hoc jam a multis, Baumgartenio inprimis, non incommode monetur.

K

comp. p. 71. ed. Ven. numerum τῶν πολεμιστῶν τοῦ κωνῶ λαιῶ, quem inierit Joab, ponit bis mille trecenta quadraginta millia (μυριάδες σλδ) qui numerus, ut recte XYLANDER in *annot.* p. 6. observat, neque cum his, quæ paullo ante, neque cum iis, quæ non multo inferius profert, neque omnino cum veritate congruit. Variat sæpe CEDRENUS, librorum forsan culpa, mirumque in modum verba turbantur, atque, quod huc propius spectat, iusto liberius a narrationis biblicæ ordine recedit. Optandum omnino esset, ut severius excuterentur Byzant. rerum scriptores, sæpissime jejuni, nec tamen nunquam bona fruge, quam ex alieno agro, insignes.

— ANNOTATA.

Atque vel recentissimis temporibus, quibus magnam hæc ars elaborationem perfectionemque accepit, proclivem in his rebus lapsum esse, census tabulæ hinc inde attento lectori declarant. Sic exercitatus profecto atque idoneus hujus causæ arbiter, Cel. BUSCHINGIUS nuper admodum *Electōratus Brunsvico. Lunenburgensis* incolas numerum septingenta quinquaginta millia æquare posuit. Alii autem, ex diversis quippe *præmissis*, diversam *summam* colligentes, ad millena millia usque æstimant. V. *Acta Publ. Hamburg.* anni 1785. Dec. p. 1209. 199.

Eadem Ephemerides, Febr. 1786. p. 176. annotant *Dantiscanos* duas quocannis natorum denatorumque tabulas exhibere, quarum posterior

plura pluresque complectitur; quod discrimen non vitio uli describentium, sed diverso consicenti consilio tribuendum. Multa porro hujus generis lectoribus meis ex SÜSSEMILCHIO succurrent; quo potiori jure de prisco rudioreve ævo conjectura fieri potest.

2. Hoc interim resolvendi nodi tentamen, si cui minus se probet, optio illi parata est illas inter sententias, quas supra proposuimus. Quæ si nec ipsæ plausum tuum ferant, per me licet scriptio ipsius, alterutro loco, suspicari erratum.

Tumque prima forsan fronte *Salmuelis* inculcabis liberos, quia Judæ & Israëlitis ratio ea, quæ in Chronicis exitat, *probabiliorem* a se invicem distantiam servat, quam altera. Interim si, quod & Cel. M.

§. 7. Sed & Deo hoc invisum fuit, qui
clade hinc affecit Israëlitas.

VARIETAS LECTIIONIS.

Paralipomena quoque sequitur SULPIT. SEVER. *Hist. Sacr.*
L. I. c. 38.

ANNOTATA.

CHAEUS observat *Jur. Mos.* §. 26. tecum reputes, rationem hominum armis ferendis idoneorum ad univ-
ersum populum esse solere ut 1:4, aut omnino 5; Chronicorum computus dabit 6,280,000, quem numerum non quidem extimelco, si cum Cl. WAR-
NEKROS aliisque Palestina tum tem-
poris fertilitatem cogito; at tutius ta-
men provocare mihi ad librum Sa-
muelis videor, unde summa tantum
prodit 5,200,000 hominum. Tum Ju-
dae numerum, in quo plerique etiam
interpretes conspirant, rotundo nu-
mero recitatum dicemus.

3. Tertius superest expediendæ dif-
ficultatis modus, qui omnium mihi
simplicissimus videtur, hinc & ac-
ceptissimus est.

Diversa jam antiquitus *narratio* ex-
stitit. Prophetas supra vidimus, a
Gado presertim & Nathane, *historiam*
sui temporis, & sic *regni* condidisse
annales. Ex his *varie epitoma*, *varie*
recensiones continuationesque fluxere.
Hujus *diversitatis fontes* ex iis, que
attulimus, haud omnino difficile est
ad *divinandum*. Multa non pugnant,
que *pugnare nobis videntur*; & *igno-*
ravit plura serior atas; deinceps *facta*
eidem *actui inscripfit*; quadam in-
majus *auxit* aut *immutavit veneratio*.

Hinc *devia multa* in *Codicibus*, que
sic *ad posteros manarunt*. Hinc *lectio*
diversissima, sed *constans*.

Accedit *librarium obscura dili-*
gentia, & *jaclatio eruditionis*, qua
intrudere aliunde profecta, *inserere*
glossas, quarum *auxilio jam textui*
textus repugnat; sed que *præterita*
critica, ut *prisci mythis*, *hilo-*
rica. mundi *etate longe anteriores*
existant. *Verisimilia hæc esse noscunt*,
qui a *vetere lectione non alieni*, *re-*
centissimos quoque critica rei magi-
stros noscunt.

Sed & ante *nostram etatem* *com-*
plures jam ita sensere. Placuit ipsi
LUTHERO liberalior circa horum li-
brorum *externum habitum sententia*,
quam, qui ex *Chronologia potissimum*
veritatem censent, ex PFEIFFERI
Thesauro Hermeneut. p. 77. aut notis
LUTHERI *marginalibus doceri pos-*
sunt. Sed sunt, qui *recentia sper-*
nunt, nec magis tamen *vetera terunt*,
nullius valde rei, nisi *abundantis sui*
sensus, tenaces, quos nec *veritas*,
nec *pietas*, sed *pingue otium* *juvat*.

At nos, *bonis potius omnibus cogi-*
tis ac præcationibus hanc *e manibus*
sciam, *lectoremque ad tempus dimit-*
tamus.

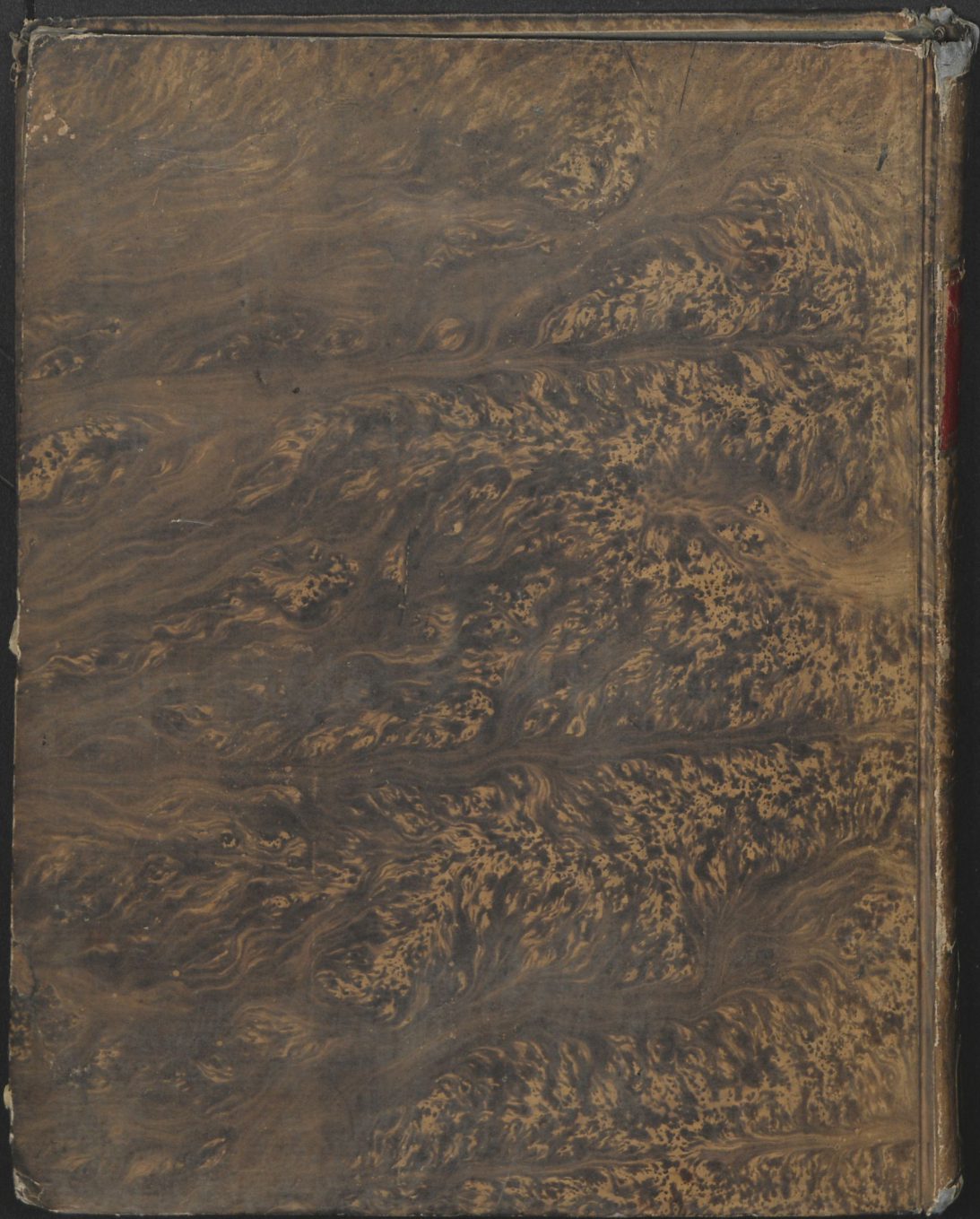

Tg. 6052

(X2371041)

N. O.

3

DE
CENSU DAVIDICO
PESTEQUE HUNC CENSUM SECUTA
IN 2 SAM. XXIV. ET 1 CHRON. XXI.
COMMENTARIUS

CUJUS PARTEM PRIOREM
DEO CLEMENTER ADJUVANTE
PRO GRADU DOCTORIS THEOLOGI
RITE OBTINENDO

SOLEMNI CENSURÆ SUBMITTIT
JOHANNES LAURENTIUS BLESSIG

S. THEOL. PROF. PUBL. ORD. ET NOVI TEMPLI PASTOR

ADSCITO RESPONDENTE

JOHANN EHRMANN

SEMIN. ECCLES. MEMBRO, ET SCHOLE NOVI TEMPLI
MODERATORE

D. XXVII. FEBRUARII MDCCLXXXVIII.

HORIS ANTE-ET POMERIDIANIS.

ARGENTORATI, Typis JOH. HENRICI HEITZ, Univerf. Typ.